

825 / 2
1993

ISSN : 0763 - 7247

გუგაბი

ქართული ეროვნული პოლიტიკისა და ლიტერატურის ორგანო

პარიზი

N° 30

PARIS

გ ა ზ ა ფ ხ უ ლ ი 1993

PRINTEMPS

ხ ა რ ს ვ გ ე ვ ა რ ნ ა ი ა ლ ა რ ა რ ს,
რ ქ ი თ მ ი წ ა ს ა ვ რ ხ ვ ე რ, ვ ბ უ ბ უ ბ ე ბ,
ღ მ ე რ თ ო, ს ა მ შ ო ბ ლ ო მ ი ც ო ც ხ ლ ე,
ძ ი ლ შ ი ა ც ა მ ა ს ვ რ უ რ უ ნ ე ბ.

ვ ა ე ა

29654 - 42 - 5.5

133

მ შ ო ბ ე ლ ო მ ი წ ა ვ !

არიან ადამიანები და არა ცოტანიც, რომლებსაც მშობ-
ლიურ მიწაწყლის დასაცავად სისხლის დაღვრა სისულელედ,
გაუმართლებლად მიაჩნიათ. ეს არის ნიჰილიზმი, რომელიც ლა-
ჩრობის გასამართლებლად მისი საკუთარი ცხვირის წინ ვერა-
ფერს ხედავს.

ჩემო კეთილო მკითხველო, ასეთი განწყობილება ნიადაგს
ამზადებს იმისას, რომ შენს სამშობლოში, შენ მისი ბატონ-
პატრონი ხიზანად გახდე, საბოლოოდ მონად იქცე ან გადა-
გვარდე, ხოლო მოძალადე, შორიდან მოთრეული გახდეს ბატ-
ონ პატრონად.

არა, არავინ იფიქროს, რომ ფუჟ სიტყვებს ვქადაგებდე
უღაბნოში... ათასჯერ პირიქით, ეს გახლავთ ჩვენი ხორცი
ხორცთაგანი და სისხლი სისხლთაგანი.

რუსული იმპერიალიზმი მოდის, ინტრიგები წინასწარ აქვს
ჩაწყობილი, საქართველოს შავი ზღვის სანაპირო, რომელშიც
ნაბუქოდონოსორის დროიდან არავინ შემოგვცილებია, გვედავ-
ება და უსინდისოდ, ათასობით ქართული სისხლის დაღვრით,
წართმევას გვიპირებს. ჩვენ შორის გამოჩნდებიან ჭკუის კოლ-
ოფები, რომლებიც პარტიული მოტივებით დაიცავენ აბსურდულ
პოზიციებს.

სად უნდა იყოს ქართველი კაცი? სად ვართ ჩვენ, ვის
ვამაგრებთ და ვის ვუღღვივართ გვერდით? აქ ორი აზრი გა-
მორიცხული უნდა იყოს. ჩვენ იმ ქართულ სისხლს ვეთაყვანე-
ბით, რომელიც აფხაზეთში იღვრება, იგი არაა არც ზვიად გა-
მსახურდიასი, არც თ. სიგუასი, თ. კიტოვანის, ჯ. იოსელიანის,
ან კიდევ საქართველოს დღევანდელი მეთაურის ედ. შევარდნა-
ძის. საბედნიეროდ საქართველოს ჯერ არ აკლია არც პატრიო-
ტები და არც სამართლიანი შურისმაძიებლები. თუ თბილისის
დღევანდელი მთავრობა მის მისიას უღალატებს, მას მიწის პი-
რიდან აღგვის ეროვნული ოპოზიცია, ქართველი ერი გარნა მა-
ნამდე სხვა ვერავინ უწინამძღვრებს აფხაზეთის ომს, თუ არა
თბილისის დღევანდელი მთავრობა; ამიტომ ჩვენ ყოველგვარი
ორკოფობის გარეშე ვაცხადებთ, რომ ვემორჩილებით მას და

ვაცხადებთ რომ თბილისის პარლამენტი და მთავრობა ერთად ერთადერთი ავტორიტეტი რომელიც იცავს აფხაზეთში საქართველოს სახელმწიფო ინტერესებს. ქედს ვიხრით იქ აფხაზეთის მშობლიურ მიწაზე უხვად დაღვრილ ქართული სისხლის წინაშე.

სამშობლოე ჩვენო, სისხლი, რომელსაც შენი შვილები ღვრიან შენთვის უქმად არ ჩაივლის. დგება ბედნიერი დღეები შენი ერთობის, შენი აღმასვლის, შენი დიდების.

ჩემო სამშობლოე მარად და მარად მიგულვე შენთან.

გიორგი წერეთელი
პარიზი. აღდგომა 1993

*** **

ი ს ე ვ და ზ ა ვ ე ბ ა ზ ე

ქართველმა კაცმა ოდითგან იცოდა ერთობის ფასი. მართალია: ახლა მას გზები აუბნიეს, მაგრამ მას ეს ჭეშმარიტება დღესაც გულზე ახატია. ამის დასტურია სამშობლოდან მოსული უამრავი ცნობები, როგორც ხელისუფალთა, ისე ოპოზიციის რიგებიდან. ყველა ეძებს გზას და საშუალებას სამოქალაქო ომიდან გამოსვლისას ეროვნული ერთობის მოსამზადებლად.

“იბერია-სპექტრის” 68-ე ნომერში სიამოვნებით გავეცანით ცნობას, რომ წელს 21 თებერვალს, თბილისში, ჩატარებულა საქ. ეროვნული განმანთავისუფლებელი მოძრაობის მეორე საგანგებო კონფერენცია. რასაკვირველია, მას არ უნდა მივანიჭოთ გადაჭარბებული მნიშვნელობა. ფილარმონიის დიდ საკონცერტო დარბაზში, არც მთელი საქართველოს წარმომადგენლობა ყოფილა და არც კონფერენციაში მიუღია გადამწყვეტი ღონისძიება, მაგრამ მას მიმატებული ჩვენი ხალხის სულიერი ლტოლვა, გულში გვისახავს იმედის სხივს.

არა, ქართველი ხალხის ერთობა დუჭი, ქიანი ან ფეხვლებადმპაღრი ნერგი არ არის, არამედ – ცხოველმყოფელი, რომელსაც, თუ სათანადო ნიადაგი და კლიმატი შეხვდა, საყვარლად გაიფურჩქნება და იხარებს.

მაშ, რა არის საჭირო პრაქტიკულად? ჩემი მოკლე ჭკუით, ჩვენს ეროვნულ ერთობას ხელს ის უშლის, რომ ყველა, მე ვიმეორებ “ყველა”, ვისაც კი რამე შეუძლია, სხვებისაგან მოითხოვს, რომ მას ეახლოს და დაემორჩილოს. (მაგალითად მოვიყვან ბ-ნ ზვიად გამსახურდიას პოზიციას. საქ. ეროვნულ-განმანათავისუფლებელი მოძრაობის აღნიშნულ კონფერენციის შესახებ. საქართველოს ყოფილი პრეზიდენტი მათთან თანამშრომლობის პირობად მოითხოვს, რომ ეს დამოუკიდებელი მოძრაობა მასთან “მრგვალ მაგიდაში, გაერთიანდეს). ეს კი დამლუბველად უშლის ხელს ერთობის საქმეს. ეროვნული ერთობის გზა, რომელსაც ჩვენ ვჭადაგებთ, ასე არ მიემართება, იგი სხვათა განქიქებას კი არ გულისხმობს, არამედ საკუთარი, თუნდაც ჩაუდენელი ცოდვების მონანიებას. უნდა აიგოს ეროვნული თანხმობის ხელთუქმნელი ტაძარი. საჭიროა, რომ ეროვნული ერთობა პრაქტიკულად საღი კრიტერიუმებიდან გამოდიოდეს: იყო შეცდომები, იყო დანაშაულებანი, იყო ძმათა სისხლისმღვრელი სამოქალაქო ომი და ყველაფერი ეს თუ მთლად არა, ნაწილობრივ მაინც გრძელდება. ერის უზენაესი ინტერესების მხედველობაში მიღებით, სპონტანურად ყველამ ხელი უნდა აიღოს ამ საძაგლობაზე. მიზეზთა და დამნაშავეთა ძიებით, დაზავების პერიოდში, არ უნდა გავალიზიანოთ საზოგადოება. არა, კი არ უნდა დავივიწყოთ საბოლოოდ ისინი, არამედ ჩვენ ახლა არ უნდა მოვიწოდოთ მათი მსაჯულობა. ეს როლი არბიტრისა ქართველ ხალხს უნდა დაუტოვოთ. ამაში მდგომარეობს წინა-საარჩევნო დაზავება: ამ დროს უნდა მომზადდეს პირობები იმისთვის, რომ ქართველმა ხალხმა კემმარიტად სუვერენულად, ყოველგვარი გარეგანი შეზღუდულობის გარეშე, მსჯავრი გამოუტანოს რამნაშავეთ და ეროვნული მართვის სადავეები გადასცეს მის რჩეულ მამულიშვილებს. დრო კიდევაა, მაგრამ აღარ უნდა დაგვიანდეს!

გიორგი წერეთელი

17 მარტი 1993 წლისა

პარიზი

მიმოწერა საფრანგეთის მთავრობისგან

აგერ ერთი წელია, რაც აზრთა გაცვლა - გამოცვლა დამყარდა საფრანგეთის მთავრობასა და ჩვენს ჟურნალს შორის მას შემდეგ, რაც გასული წლის 11 ოქტომბერს განზრახული იყო დემოკრატიული არჩევნების ორგანიზაცია და ჩვენ წამოვაცუნეთ ჩვენებური პოლიტიკა ქართული მოღავე პარტიების დაზავების თაობაზე, რისთვისაც უღრმეს მადლობას მოვახსენებთ დიდი საფრანგეთის უმაღლეს ხელისუფლებას.

უკანასკნელად საფრანგეთის საგარეო სამინისტროდან მივიღეთ შემდეგი სახის შეტყობინება:

(წერილი 10 მარტისა 1993 წ. №000132 CM)

DES
AFFAIRES ÉTRANGÈRES
LE DIRECTEUR-ADJOINT DE CABINET
DU MINISTRE D'ÉTAT

PARIS, LE
10 MAR. 93 000132 CM

Monsieur,

Monsieur le Président de la République a transmis votre lettre du 16 février à Monsieur le Ministre d'Etat, Ministre des Affaires étrangères, qui m'a chargé de vous répondre.

Bonne note a été prise des arguments que vous développez dans votre courrier.

Je me bornerai à constater que vous ne voyez d'autre issue, pour résoudre le conflit abkhaze, que la poursuite d'une confrontation armée, alors que la position de la communauté internationale, telle qu'elle est exprimée par l'ONU et la CSCE, va dans un sens opposé.

Je vous prie d'agrèer, Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués.

Jean-Michel Caza

ქართული ტექსტი

“ბატონმა რესპუბლიკის პრეზიდენტმა გადასცა თქვენი 16 თებერვლის წერილი ბატონ სახელმწიფო მინისტრსა და საგარეო საქმეთა მინისტრს, რომელმაც მე დამავალა გიპა-სუხოთ.

აღნიშნა დადებითი წინადადებები, რომლებსაც თქვენ აღნიშნავთ თქვენს წერილში. მაგრამ, აფხაზეთის კონფლიქტის მოსაგვარებლად თქვენ სხვა გამოსავალს ვერ ხედავთ გარდა იმისა, რომ გაგრძელდეს შეიარაღებული შეტაკება, მაშინ როცა საერთაშორისო კომუნოტე, როგორცაა ონუ (გაერო), C S C F (ევროპის უშიშროების და თანამშრომლობის კონფერენცია) იზიარებს საწინააღმდეგო აზრს.

* *
* * *

საფრანგეთის რესპ. პრეზიდენტს ბ-ნ ფ. მიტერანს
ბატონო პრეზიდენტო,

წინასწარ ბოდიშის მოხდით, ვერ დაგეთანხმებით თქვენს ლოლიკაში აფხაზეთის კონფლიქტის თაობაზე. მე არ წამომიყენებია გზა და საშუალება ამ იმპერიალისტური ომიდან თავის დასაღწევად, არამედ პროტესტი აღვაავლინე თქვენს წინაშე, რადგანაც თქვენი სახით მე მეგულება საქართველოს ერთი ერთგული მეგობარი.

ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ თუ საქართველოს კანონიერ უფლებების დაცვაში, მის გვერდით აღმოჩნდებოდა მსოფლიო სახელმწიფოები, რომლებიც გაეთიანებულნი არიან გაეროში და ევროპის უშიშროების ორგანიზაციებში, მაშინ აფხაზეთის კონფლიქტი ადვილად მოგვარდებოდა, ხოლო წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ რუსულ იმპერიალიზმთან დათმობებზე წახვიდოდით, და წინა პირობად შეთანხმებას გამოაცხადებდით, მაშინ კონფლიქტი და სისხლის ღვრა შეიძლება რომ ძალიან გახანგრძლივდეს.

კიდევ ერთხელ ბოდიშს გიხდით შეწუხებისათვის, თქვენი პიროვნების დიდი პატივისმცემელი

გიორგი წერეთელი

NATIONS UNIES

UNITED NATIONS

CENTRE D'INFORMATION DES NATIONS UNIES

1, rue Miollis, 75732 PARIS CEDEX 15

Tél. 45 68 10 00

Réf n° 32
PU 200/1

Paris, le 4 février 1993

Monsieur le Directeur,

Le Secrétaire général de l'ONU, Monsieur Boutros Boutros-Ghali a bien reçu votre courrier en date du 6 janvier 1993. Il vous en remercie et me prie de bien vouloir vous transmettre par la présente "La note verbale en date du 25 décembre 1992 du Ministre des Affaires étrangères de Géorgie adressée au Secrétaire général.

Je vous en souhaite bonne réception, et vous prie d'agrèer, Monsieur le Directeur, l'expression de mes sentiments distingués.

Hassen M. Fodha
Directeur

Monsieur Georges Tsereteli
Directeur du Journal GOUGHAGUI
Président de l'Association des Hommes de Lettres
et Journalistes Géorgiens en France
8, rue des Marchais
75019 Paris

ქართული ტექსტი
გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საინფორმაციო ცენტრი
პარიზი, 4 თებერვალი, 1993 წ.

ბ.ნო დირექტორო,
გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა მდივანმა
ბ.მა ბ. ბუტროს გჰალიმ კარგად მიიღო თქვენი ფოსტა 1993 წ.
წინანერის თარიღით. ის თქვენ მაღლობას გიხდის და მთხოვს
გადმოგცეთ ნოტის ასლი, რომელიც 1992 წ. 25 დეკემბრის თარ-
იღით საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრმა გადასცა გენერ-

ალურ სამდივნოს.

პატივისცემით,

ცენტრის დირექტორი

ჰასენ მ- ფოდა

ამ ცნობის შემდეგ გვინდა, რომ ჩვენი მაღლობა გამოვუცხადოთ გაეროს გენერალურ მდივანს ბ-ნ ბ. ბუტროს-გჰალის. სიამოვნებით ავღნიშნავთ, რომ გაერომ მისი საინფორმაციო ცენტრი გახსნა თბილისში და რომ რუსების შემოტევის დროს იანვარ-თებერვალში მისმა წარმომადგენლობამ ხმა აღმოაღწია საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დაცვის სასარგებლოდ.

მ ტ რ ი ს უ ე გ ო ნ ე ბ ა

“როცა ღმერთს სურს ვინმეს დასჯა,

მას ჭკუას წაართმევს.”

ეს ანდაზა ამოწერილია ა.წ. 26 თებერვლის პარიზში გამომავალ “რუსსკაია მისლიდან”, ბ-ნი ანდრეი კრივოვის სტატიიდან: “სკოლკო ვოინ ეშიზო პრედსტოიტ”. ბ-ნი კრივოვი მოხმობილი ანდაზით ჭკუას კი არ გვასწავლის მხოლოდ, არამედ უფრო გვემუქრება. საქმე იმაშია, რომ: თბილისში ადგილი ჰქონებია მანიფესტაციებს, რომლებიც მოითხოვდნენ 1921 წლის კონსტიტუციის აღდგენას. 1921 წლის კონსტიტუციაში კი არავითარი ავტონომია არ არსებობს საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში: არც სამხრეთ ოსეთის, არც აფხაზეთის და არც აჭარის. ყველაფერი ეს პოლიტიკური დანაწილება საოკუპაციო საბჭოთა რუსეთის ხელისუფლებამ, კრემლმა მოახვია თავს საქართველოს.

ბ-ნი ანდრეი კრივოვი ეუბნება მანიფესტანტებს: “თქვენ სამხრეთ ოსეთის ავტონომიის გაუქმება მოინდომეთ, აფხაზეთის ავტონომიის გაუქმებაც გსურდათ და ორივე ტერიტორია დაპყარგეთ. თუ ჭკუას არ ისწავლით, აჭარასაც დაპყარგავთ”. აი, როგორი მუცლის გვრემამ აქვს ბ-ნი ა. კრივოვი და მასთან ერთად – მთელ ე.წ. რუსულ “დემოკრატიულ ბანაკს”, ქ-ნ ელენე ბონერის მეთაურობით.

ბატონ ანდრეი კრივოს უნდა დავემტკიცოთ, რომ სსრკ-ის ანგარიშში არ შედის ჭკუა აგვირიოს ქართველებს. ჩვენ უძველესი ცივილიზაციის მქონე ერის პრეტენზიები გვაქვს და ღმერთმა ნუ. ქნას, რომ ბანანების რესპუბლიკების ღონეზე ჩამოუქვეითდეთ სახელმწიფოს მმართველობის საქმეში. არადა, ჯერ-ჯერობით სწორედ აქეთ მივექანებით!

ჩვენ ძირითადად ვეთანხმებით დებუტატ ირაკლი წერეთლის გამოსვლის შინაარსს საქართველოს პარლამენტის სხდომაზე 6. დეკემბერს, რომელიც გამოქვეყნდა 11-17 დეკემბრის გაზეთ "საქართველოში".

მაგრამ გზა, რომელსაც ერ. დამოუკიდებლობის პარტიის თავმჯდომარე სთავაზობს საქართველოს პარლამენტს, უმოკლესი არ არის და მასში მოხსენიებული არ არის მთავარი საერთაშორისო მნიშვნელობის დოკუმენტები:

- 1. 1921 წლის ს. რ. კონსტიტუცია და
- 2. რუსეთ - საქართველოს 1920 წ. 7 მაისის ხელშეკრულება.

ჩვენ ეჭვი არ გვეპარება, რომ ქართული დიპლომატია, როცა ის მოლაპარაკებებს აწარმოებს რუსეთის მთავრობასთან, ალბათ იყენებს ამ უმნიშვნელოვანეს იურიდიულ და პრაქტიკულ დოკუმენტებს, მაგრამ ახლადარჩეულმა ს. რ. პარლამენტმა საზეიმო ვითარებაში უნდა გამოაცხადოს 1921 წლის კონსტიტუციის ძალაში შესვლა და რუსეთთან სამეგობრო ხელშეკრულების ურყევ პირობად კი მეორე დოკუმენტის არსის პატივისცემა. (აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად ოკუპაციისა, საბჭოთა რუსეთს და შემდეგ - სსრკ-ს მთავრობას არასოდეს არ დაუგმია ოფიციალურად ეს დოკუმენტი).

თუ დღევანდელი რუსეთის მთავრობა ლოდიკური იქნება და არ ისურვებს ძველი იმპერიალისტური პოლიტიკის ფარულ განხორციელებას, მაშინ მან უნდა იცნოს, რომ 1921 წელში წითელი არმია უმიზეზოდ შემოიჭრა და დიდი უბედურება დაატეხა თავს მშვიდობის მოყვარე ქართველ ხალხს.

მეორე საკითხი, რომელიც პარალელურად და შეუწყვეტლად უნდა იდგეს ქართველი ხალხის წიაღში, ესაა ეროვნული დაზავება. დღიდან ზვიად გამსახურდიას რეჟიმის ძალით დამხობი-

სა, ჩვენ არ შეგვიწყვეტია მცდელობა ანტაგონისტურ და
წყობილი ეროვნული წრეების ურთიერთ დასაახლოებლად და
დასაზავებლად. ეს არა იმიტომ, რომ ჩვენ ბუნებით მშვიდო-
ბის მოყვარე ვიყოთ, არამედ ინსტიქტიურად ვგრძნობდით,
რომ განხეთქილების კოცონს აღვივებდნენ საქართველოს დამ-
ოუკიდებელი სახელმწიფოებრივობის დაუძინებელი მტრები, ვგ-
რძნობდით, რომ ეროვნულ დაშლილობას თან მოჰყვებოდა ქა-
რთველი ხალხის საშინელი ფიზიკური და მორალური სიღუბნე-
რე, ქართული სახელმწიფოებრივობის მსხვრევა და ნგრევა...

ჩვენ ისევ და ისევ ვდგევართ შემარიგებელ პოზიციაზე,
რადგანაც ვერ ვხედავთ სხვა უკეთესს და უნდა ვთქვათ, რომ
თუ ამ მიმართულებით ძალისხმევას არ შევანელებთ, პირიქით,
გავაძლიერებთ, ჯერ-ჯერობით დაკარგული საბოლოოდ არაფერია.

გ. წერეთელი

მ ი თ ი დ ა რ ე ა ლ ო ბ ა
(უცხოეთის პრესა საქართველოზე)

..საქართველოს პარლამენტის შენობა ცეცხლის ალში იყო
გახვეული. რუსთაველის გამზირზე, - კვლავ რუსული ტანკები.
“კალაშნიკოვ, მომარჯვებული “წითელი ეშმაკუნები „ სისხლის
ტბორებში აღრჩობდნენ საქართველოს ეროვნულ სულს. მსოფ-
ლიო პრესა კი, “ჩრდილოეთიდან ამოსული მზით,, თვალდაბრმა-
ვებული, ტაშს უკრავდა ერის ჯალათს და საქართველოში “დი-
ქტატურის,, დამხობას ესალმებოდა...

არც თუ დიდი დრო გავიდა მას შემდეგ. შეიცვალა მსოფ-
ლიო მას-მედიას აზრი საქართველოში მიმდინარე პროცესებზე.
გადავავლოთ თვალი დღევანდელ უცხოეთის პრესას...

მარკ ალმონდი, “სანდი ტელეგრაფ,, 18-10-92
(დიდი ბრიტანეთის ადამიანის უფლებათა დაცვის ჰელსინკის ჯგუ-
ფის წევრი, ბ-ნი მ. ალმონდი ოქტომბრის არჩევნების დროს თბი-

ლისში იმყოფებოდა დამკვირვებლად).

...1992 წლის ოქტომბერში, ბ-მა შევარდნაძემ მდგომარეობა იმ არჩევნებით დააკანონა; რომელშიც იგი ერთადერთი კანდიდატი იყო. როგორც მან განაცხადა, იგი ცოტა "დაბნეულია იმ გარემოებით, რომ მის კანდიდატურას არავინ დაუპირისპირდა. მაგრამ, მეორეს მხრივ, რა უნდა მექნა, თუ ყველა პარტია უკლებლივ მე მიჰქერდა მხარსო, ...

...ახლაც, როცა მისი რწმენით, საქართველოს მოსახლეობის 96% - მა უყოყმანოდ მას მისცა თავისი ხმები, ბ-ნი შევარდნაძე, მისივ თქმით "ცოტა უხერხულად მიიჩნევს იმის გახსენებას, რომ "ხალხის ერთსულოვანი მხარდაჭერით, იგი მაშინაც "სარგებლობდა", როცა კომუნისტური პარტიის ლიდერი იყო.

... ადვილი მისახვედრია, თუ რამ განაპირობა "ხალხის ასეთი ერთსულოვნება", თუ ყურადღებას მივაქცევთ (რასაც დიდი დამკვირვებლობა არ ესაჭიროება) თბილისისა და რაიონების საარჩევნო პუნქტებთან გამუდმებით მდგომ, შავი ტყავის ქურთუკებში გამოწყობილ, "კალაშნიკოვიან", ბანდიტებს, რომელნიც მაშინაც კი ეწევიან ფულის გამოძალვას, როდესაც საარჩევნო უბნებში "წესრიგს ამყარებენ",...

საგანგაშოა ის ფაქტიც, რომ საქართველოს საილუმლო პოლიციის, "სუკის", შედმა (ირაკლი ბათიაშვილი. რედ.) გადადგომა დააპირა იმის გამო, რომ უძლური შეიქნა შეეჩერებინა პატიმართა არნახული წამება, რომელსაც პოლიტიკურად "არასაიმედონი", განიცდიან დღევანდელ საქართველოში. ამჯერად, ჯალათთა მორბივი მსხვერპლი თბილისის ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ფიზიკოსი ზაზა წიკლაურია.

...შესაძლოა, მოსახლეობის უმრავლესობამ კიდევ მისცა ხმა შევარდნაძეს, მაგრამ, ცხადია, ეს იმიტომ, რომ ქართველმა კაცმა დღეს კარგად იცის, რომ მის ქვეყანაში პოლიტიკას წარმართავს ტყვია და არა საარჩევნო ბიულეტენი.

ეკ. გლეზოვა, აკ. მიქაძე
"მოსკოვსკიე ნოვოსტი", 15.12.92.

"1991 წლის დეკემბრის ბოლოს, ამიერკავკასიის სამხედრო

ოლქის სარდალი, გენერალ-პოლკოვნიკი ვალერი პატრონევიჩი სასწრაფოდ გავიდა შვებულებაში და საქართველოს პატრონებად თავისი მოადგილეები: გენერალ-ლეიტენანტები გრეკოვი და ბეპაევი დასტოვა.

იანვარ - დეკემბრის მოვლენებს გენერალი სუფიან ბეპაევი ასე ახასიათებს: “ თბილისის ომის კულმინაციად ორ დღეს მივიჩნევ, - 24 და 28 დეკემბერს. 24-ში, გამსახურდიას მომხრეებმა განდევნეს შეიარაღებული ოპოზიცია რუსთაველის გამზირიდან. თ. კიტოვანი “თამაშიდან გასვლასა,, და უცხოეთში გაქცევას აპირებდა... სიტუაცია ძალზე კრიტიკული იყო და მე იძულებული გავხდი “შემეყვანა საქმეში,, ერთი ქვედანაყოფი... ეს რომ არა, გამსახურდიას მომხრეთა გამარჯვება გარდაუვალი იყო... ოცდა რვაში კი,, დავახმარე ოპოზიციას რამდენიმე ათეული ჯარისკაცი საგანგებო დანიშნულების ძალებიდან სატელევიზიო ანძის აღებში... ერთ - ერთი მათგანის დაღუპვამ გენერალი შეაშინა - “ყველაფერი გამყდარდებოდაო ,, და მან გაარიდა ტელეანძას რუსის ჯარისკაცები, მაგრამ საქმე, მისივ თქმით, “უკვე ვაკეთებული იყო...”

მთავრობის სახლზე თავდასხმისათვის ოპოზიცია მარაგდებოდა იარაღით ვაზიანის სამხედრო ქალაქში განლაგებული საწყობებიდან. გენერალი სუფიან ბეპაევი კი, “თბილისის ოპერაციაში წარმატებისთვის მორიგი ვარსკვლავით დაჯილდოვდა და უცხოეთში (სამხრეთ იემენში) იქნა გადაყვანილი...”

* * *

გუსტავ შრომი, “დი ველტ”

“...ბონის მთავრობამ უარი უთხრა ზვიად გამსახურდიას გერმანიაში შესასვლელ ვიზაზე...“ ვინაიდან ამით დაზარალებული არსებული საგარეო პოლიტიკური ინტერესები... ”

ავსტრიის ხელისუფლება არ იზიარებს ბონის ამ შიშს. მან შესაძლებლობა მისცა გამსახურდიას ჩასულიყო ვენაში და იქ საჯარო გამოსვლები მოეწყო... ექვგარეშეა, რომ დასავლური საზომებით, გამსახურდია ნაკლები დემოკრატი არაა, ვიდ-

რე მისი მემკვიდრე შევარდნაძე, რომელიც ახლა მცხოვრებია ნად მოინათლა და რომელიც მაშინ, როდესაც გამსახურდია პოლიტიკური პატიმარი იყო, ხელმძღვანელობდა საქართველოს კომპარტიას სუკ-ის გენერლის ჩინში...

...ბუნებრივად ჩნდება კითხვა: - რომელი "საგარეო ინტერესები," შეილახებოდა იმით, თუ გამსახურდია გამართავდა პრეს-კონფერენციას მიუნხენში ან ბონში? ხომ არ არის გენშერ-შევარდნაძის მეგობრობა იმის საფუძველი, რომ მათ "სხვა," მოიშორონ და მას მეტერნიხის მეთოდებით ხმის ამოდების საშეაღება არ მისცენ?

"იურიდიჩესკაია გაზეტა," № 43

ვალერია ნოვოდვორსკაია, რუსეთის დემოკრ. მოძრაობის ლიდერი

"...თვალი გადაავლეთ ქართული "დემოკრატიისა," და პირადად შევარდნაძის მონაპოვარს:

- მარტო თბილისში, მშვიდობიან მიტინგებზე დაიხვრიტა **ორმოცდაათამდე**, ხოლო დაიჭრა და დასახიჩრდა **შვიდასამდე** ადამიანი;

- ზუგდიდში მიტინგებსა და უბრალოდ ქუჩებში **"მხედრონის,** მსხვერპლი გახდა **ას ოთხმოცდაათი** უდანაშაულო ადამიანი.

- კანონიერი უფლებამოსილების ნებაყოფლობით მოხსნისა და ცრუ **"ალიარებაზე,"** უარის თქმის გამო აპატიმრებენ და სატიკად უსწორდებიან უზენაესი საბჭოს დეპუტატებს, ოპოზიციონერებს თავისი ბინების სადარბაზოებთან ხოცავენ.

- დააპტიმრებებს აწარმოებენ ყოველგვარი სანქციების გარეშე, სამოქალაქო ტანისამოსში ჩაცმული შეიარაღებული პირები.

- ოპოზიციონერებს ხშირად აუპატიურებენ საპატიმროებში, (როგორც ქალებს, ისე- მამაკაცებს).

- აუტანელი წამებისა და ტანჯვის მეშვეობით, პოლიტაპტიმრებს აიძულებენ რწმენის შეცვლას...

რისთვის სჩადის ყოველივე ამას შევარდნაძე? იქნებ, მავ-

ანნი დიქრობენ, რომ იგი ჭკუიდან გადავიდა? არა მან ზედმიწევნით იცის, რასაც სჩადის... ქართველი ერის უდიდესი ნაწილი არ სცნობს ხუნტას, შევარდნაძეს დღითი-დღე ეცლება ნიადაგი ფეხქვეშ, ამიტომაც, რომ იგი სამხედრო ძალით ცდილობს ხელისუფლების შენარჩუნებას...

ამა წლის დამდეგს, საახალწლო მილოცვაში რედაქცია ულოცავდა რუს ხალხს შევარდნაძის რუსეთიდან წასვლას. ჩვენ მიუვითითებდით, რომ სადაც არ უნდა ამოჰყოს თავი სსრკ №2-მა კრემლისტმა, - იმ ბედკრულ მხარეს სიცრუე, ნგრევა და უბედურება ემუქრება... და აი შედეგიც - ამდენი სისხლი არასოდეს დაღვრილა საქართველოში...

* * *

ა შ შ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტი და ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო საზოგადოება საქართველოში ადამიანის უფლებათა მდგომარეობის შესახებ

“1992 წელს, სახელმწიფო ვადატრიალების შემდეგ, საქართველოში შეიზღუდა პრესის თავისუფლება. დაიხურა „ზ. გამსახურდიას მომხრე გაზეთები “იბერია - სპექტრი,“ და “თავისუფალი საქართველო“. ივნისში, სასამართლო პროცესზე “იბერია-სპექტრს,“ ბრალდებად წამოუყენეს სახელწოდების ხელახალი რეგისტრირების დაგვიანება. ამ გაზეთზე თავდასხმები მეთოდურად მიმდინარეობს. გაზეთის რედაქტორმა, რომელსაც საშინელი წამებით მოუტყლეს იანვარში შვილი, განაცხადა, რომ მთავრობის მალაღლი რანგის მოხელემ პირადად მოსთხოვა მას არ გამოეჭვეყნებინა ნომრისთვის გამზადებული მასალა.

გაზეთ “თავისუფალი საქართველოს,“ თანამშრომლებს სდევნიან და ავიწროვებენ. ჟურნალისტი ანა ჭავჭავაძე დააპატიმრეს, რედაქტორი კი, ქ-ნი თამარ ებრაღიძე იძულებით ემიგრაციაში იმყოფებოდა მოსკოვში. ბევრმა რადიო და ტელე ჟურნალისტმა დაჰკარგა სამსახური ზვიად გამსახურდიას დამხობის შემდგომ. ბევრი გაზეთი ერიდება მთავრობისა და კერძოდ - შე-

ქართული
მედიის ცენტრი

ვარდნაძის კრიტიკას, რაც განპირობებულია პარლამენტის მიერ
ლი ბანდების მხრიდან შურისძიების შიშით...

* * *

“შენშენ რეჰთე,” (მაინის ფრანკფურტი, ადამიანის უფლებათა
დაცვა, 1992 წ. ნომბერ-დეკემბერი).

“... თბილისის არჩევნებში მონაწილე 45 პარტიიდან არც
ერთმა არ წარუდგინა თავისი თავი და პროგრამა ამომრჩევე-
ლებს. ყველა ეს პარტია არსებული რეჰიმის მომხრე იყო და
ბევრი მათგანის არსებობის შესახებ არჩევნებამდე არაფერი
იყო ცნობილი...”

...ახალი პარლამენტი უპირატესად საქართველოს ძველი
კომუნისტური ძალებითაა დაკომპლექტებული სხვათა შორის,
მასში შედის საქართველოს კომპარტიისა და ახალგაზრდა კო-
მუნისტთა კავშირის - კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტებ-
ის შვიდი ყოფილი მდივანი. ასევე ქარბობს კომპარტიის რაი-
კომეების მდივანთა და პარტაპარატის ყოფილ მუშაკთა რაოდ-
ენობა. მოსახლეობის მიერ პირდაპირი არჩევნებით არჩეულმა
პარლამენტის თავმჯდომარემ, რაც მსოფლიო მასშტაბით უპრე-
ცედენტო შემთხვევაა, - ედ. შევარდნაძემ ნოემბრის დასაწყის-
ში სპიკერად დანიშნა გოგუაძე, რომელიც მისი იდეოლოგი
იყო თბილისის უნივერსიტეტში.

თვითონ შევარდნაძემ არჩევნებისთანავე, თავი სახელმწი-
ფოს “თავმჯდომარედ,” გამოაცხადა, ასევე - საქართველოს შეი-
არადებული ძალების მთავარსარდალად...

* * *

...პოლიტპატიმართა რიცხვმა შევარდნაძის საქართველოში
ყოველგვარ ზღვარს გადააჭარბა. იგი სულ უფრო მატულობს.
აბსოლუტურად უდანაშაულო ადამიანებს (და მათ ნათესავებს)
რომლებიც თავისუფლად არჩეული ხელისუფლების არსებობის
მოკლე მანძილზე საპასუხისმგებლო თანამდებობებზე აყენენ და-

ნიშნულნი, ახლა სულ უფრო ხშირად ადანაშაულებენ ორიზმსა და სამშობლოს დასაცემს „(ორივე ბრალდება ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას თხუთმეტი წლით, ანდა სიკვდილით დასჯას). ასეთი ბრალდებები ამ ბოლო დროს წამოუყენეს ყოფილი პარლამენტის დეპუტატებს მიხეილ მაყაშვილს, ვიქტორ დომუხოვსკის, ჰელსინკის მოძრაობის წევრს თამაზ წიკლაურს, ექიმებს გედეონ და პეტრე გელბახიანებს.

“... ზაფხულში გაძლიერდა დასავლეთ საქართველოს მთელი რიგი რაიონების აწიოკება, რაც განახორციელეს შევარდნაძის მოადგილის = იოსელიანის რაზმებმა (“მხედრიონი”). მათ ასობით ადამიანი სიკვდილამდე აწამეს, მხოლოდ წალენჯიხის რაიონში ორმოცზე მეტი ადამიანი მოჰკლეს. მათ ახლობლებს “მხედრიონელები” ორმოცდაათ ათასს სძალავდნენ თითო გვამში.

... აფხაზეთ სოფელ ტამიშში, კიტოვანის გვარდიელებმა საცხოვრებელი სახლები მიწასთან გაასწორეს; თორმეტი წლის გოგონა მშობლების თვალწინ ჯგუფურად გააუპატიურეს, მისი მამა კი - დახვრიტეს...

ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო საზოგადოება (YGMF) თავს უფლებას აძლევს დასვას კითხვა: კიდევ რამდენ ხანს აპირებს გერმანიის მთავრობა საქართველოს ხუნტის ტერორის მიჩქმალვასა და მიჩუმებას? კიდევ რამდენი აწიოკებულ ქართული ოჯახია საჭირო, რომ გერმანიამ საბოლოოდ უთხრას “მადლობა, საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა ყოფილ მინისტრს - შევარდნაძეს?

“მოსკოვსკი ენოვოსტი” № 24, აკ. მიქაძე

“... საქართველოში ვედარ ხერხდება შეიარაღებულ ფორმირებათა კონტროლი. სიტუაცია უმართავი ხდება. შეინიშნება

ეროვნული
არქივი

ამ ფორმირებებს შორის ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროებიდან შემოსავლის განაწილება. (მაგ. გვარდია "აკონტროლებს" ნავთობს, ხოლო "მხედრიონის" კომპეტენციაში შედის მატყლისა და ღვინის წარმოება. სარფიან თანამდებობებზე ინიშნება მხოლოდ გვარდიისა ან "მხედრიონის" ხალხი. მათ მიერ დაშინებული მოსახლეობა უხმოდ შეჰყურებს ჩვეულებრივი ბანდიტიზმის სახელმწიფო ბანდიტიზმად გარდაქმნის პროცესს.

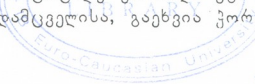
ტიზო მურგი, საფრანგეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ბიულეტენი, 05, 02, 93.

"... პუტჩმა, რომელმაც დაამხო საქართველოს კანონიერი მთავრობა და ხალხის მიერ არჩეული პრეზიდენტი, კიდევ ერთხელ წარმოგვიჩინა, თუ რა არის სინამდვილეში რუსეთის "დემოკრატია": ექვს გარეშეა, რომ სწორედ მოსკოვი იყო ამ პუტჩის ორგანიზატორი და შემსრულებელიც, რასაც ადასტურებს ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის მხედართმთავარი გენერალი ვალერი პატრიკევიცი. რამ აიძულა მოსკოვი, რომ ეს მეტად უმსგავსო ნაბიჯი გადაედგა? პასუხი მარტივია - მოსკოვს ესჭირებოდა კავკასიის უმთავრესი სახელმწიფოს - საქართველოს სათავეში კრემლის მორჩილი და ერთგული კაცი...

... დასავლეთისთვის ინფორმაციის ერთადერთი წყარო დღესაც საბჭოთა საინფორმაციო საშუალებებია, რომელიც, სსრკ-ს დაშლის შემდგომაც კრემლის კონტროლის ქვეშ იმყოფება. ბუნებრივია, რომ გამსახურდიას იმიჯი, - როგორც ქსენოფობისა და დიქტატორის გულმოდგინედ იძებნებოდა არა მხოლოდ რუსეთში, არამედ - მთელს დასავლეთშიც. ამიტომ მოხდა, რომ ამ პიროვნების ქვეშარტი სახე - ინტელექტუალის, ადამიანის, რომელიც მთელი სიცოცხლე ებრძოდა კვბ-ს, ადამიანის უფლებათა ცნობილი დამცველისა, გაეხვია ქორებისა და სიცრუის

5-5
- 42- 7-5

29654

სამოსელში. უნდა აღინიშნოს აუცილებლად ისიც, რადგან რედ ზვიად გამსახურდიას დროს გადაიდგა პირველი ნაბიჯები დემოკრატიისკენ და, რაც მთავარია, - დაიწყო კომუნისტური ინსტიტუტების დემონტაჟი.

... დღეს ყველაფერი უნდა გაკეთდეს, რომ ბოლო მოელოს ქართველი ხალხის ტანჯვას, რადგან იმათ, ვინც მართავს საქართველოს დღეს, მიიყვანეს ქვეყანა საშინელ სამოქალაქო ომამდე, მთლიანად გააჩანაგეს ქვეყნის ეკონომიკა. შევარდნაძის ჩასვლამ საქართველოში ვერაფერისიკეთე მოუტანა ხალხს. მისი მოადგილის - იოსელიანის "მხედროვნა," კი, გაუთავებელი ძარცვა-გლეჯითა და ტერორით საქართველო შუა საუკუნოვან ქვეყანას დაამსგავსა... დადგა უამი, რომ მთელმა მსოფლიომ გაიცნობიეროს სიმართლე საქართველოს შესახებ.

პუბლიკაცია მოამზადა
სანდრო თუშმალიშვილმა

აღმწველი შვილი **ენციკლოპედია**
ენციკლოპედია

ქართველთა უძველესი ისტორია.
რასა. ენა. ისტორია.

კაცობრიობის ისტორიის ყველაზე უძველეს პერიოდში, რომელსაც კი დღეს მეცნიერება იცნობს, კავკასიიდან მოყოლებული: წინა აზია, მესოპოტამია და ხმელთაშუა ზღვის ნაპირები ერთი რასის ხალხით ყოფილა დასახლებული. ერთი მხრით, ძველი აღმოსავლეთის ისტორიის შესწავლის თანამედროვე დონე და მეორეს მხრით, – დღეს საქართველოში უხვად აღმოჩენილი არქეოლოგიური ნაშთები საბოლოოდ ადასტურებენ ამ დებულებას.

ქართველთა წინაპრები ამ რასის ერთ შტოს წარმოადგენდნენ და, უკვე გამოვლენილი საბუთების მიხედვით, უძველესი დროიდანვე სცხოვრობდნენ კავკასიაში და აგრეთვე ზოგი ტომები გაბნეული იყვნენ მესოპოტამიაში და წინა აზიაშიც.

რასა, რომელსაც ეკუთვნიან ქართველები, არ არის არც სემიტური და არც ინდო-ევროპული. ის წარმოადგენს თეთრი რასის დამოუკიდებელ შტოს. ის განსხვავდება სხვებისაგან როგორც ანტროპოლოგიური, ისე ლინგვისტური ნიშნებით, რომელთაც დღეს ევროპაში “აზიანიკებს” უწოდებენ.

მაგრამ, ამ მოდგმის ხალხები გაჰქრნენ დიდი ისტორიული მიმოქცევების დროს. ზოგი დაიღუპა და ზოგიც – გაითქვიფა ინდო-ევროპელებსა და სემიტებში. ამ მოდგმისა ერთადერთი ქართველობა გადარჩა, როგორც დამოუკიდებელი ეთნიკური და პოლიტიკური ერთეული. ხოლო მათთან ერთად, – ესპანეთისა და საფრანგეთის ბასკები (თუ მათი ქართველბთან ნათესაობა საბოლოოდ დამტკიცდა) და აგრეთვე ჩრდილო-კავკასიის მთიული ტომები. ამიტომ იყო, რომ მეცნიერებამ ეს ხალხები ვერ მიაკუთვნა ვერც ერთ არსებულ ლინგვისტურ ოჯახს.

ამ ხალხთა შორეული წარსული აქამდე ბნელით იყო მოცული. ხოლო უკანასკნელ ხანებში ძველი აღმოსავლეთის ხა-

ლხების შესახებ ბევრი რამ იქმნა გამორკვეული. ასევე ქართველოს მიწაზე აღმოჩენილ იქნა მრავალი არქეოლოგიური ნაშთები, და ეს გარემოება საშუალებას მოგვცემს თუნდაც ოდნავ აღვადგინოთ ქართული მოდგმის უძველესი ისტორია და მისი დამოკიდებულება ძველი აღმოსავლეთის ხალხებთან.

ქართველთა ვინაობის საკითხმა დიდი ხანია მიიქცია მეცნიერთა ყურადღება. ძველ ქართულ მწერლობაში, რომლის ნაშთები მოგვეპოვება მხოლოდ მეხუთე საუკუნიდან ახალი წელთაღრიცხვისა, არაფერია შემონახული არქაული ეპოქის შესახებ. დროთა სვლას ქართველთა მეხსიერებიდან ამოუშლია ამბები მისი შორეული წარსულისა. ქართული წერილობითი ძეგლების უქონლობას ავსებს არქეოლოგიური აღმოჩენები და უხვი მასალა ქართული ფოლკლორისა. ეს მასალები დატულია საარწმუნოებრივ გადმოცემებში, ადათ-ჩვეულებებში, გეოგრაფიულ სახელებში და სხვა. ხოლო უცხო ენაზედ ცნობები უკვე მოგვეპოვება ასურთა იმპერიის დროიდან და განსაკუთრებით მდიდარი მასალა — ბერძნულ და რომაულ წყაროებში, რომელნიც ზოგადად მაინც ჰფენენ ნათელს ქართველი ხალხის ანტიკურ ეპოქას. ეს საბუთები იწყება მეცამეტე საუკუნიდან ქ.წინ. მაგრამ, ყველაზე ცოცხალი და ხელმოსაკიდებელი საბუთი მაინც არის ენა, რომლის შედარებითი ანალიზით შესაძლებელი ხდება მთელ რიგ პრობლემათა გადაჭრა. ქართული ენის შესწავლისა და მისი ამა თუ იმ ჯგუფისადმი მიკუთვნებისათვის დიდი შრომა იყო გაწეული.

პირველად, ქართული ინდო-ევროპულ ენათა ჯგუფს მიაკუთვნეს. ამ აზრს იზიარებდნენ : ლეიბნიცი, ბოპი, ბროსე და სხვ. I) დღეს ეს აზრი უარყოფილია. მაქს მიულერმა და უკ დე მორგანმა ქართული დაუნათესავეს თურანულ ენებს. არც ეს თეორია გამართლდა. ალ. ტრომპეტმა ქართული და-

I) ივ. ჯავახიშვილი. ქართ. ერის ისტორია. ტ. I. 1907. თბილისი.

ეროვნული
საბჭო

უახლოვა სემიურ და ქამიურ ენებს. ცოტა გვიან სემიტურს დაუახლოვა ქართული. მისი იაფეტური თეორიით, ქართული ენა შედის იაფეტურ ოჯახში ბასკურსა და სხვა ენებთან. 2).

პირველი ნოეტიური ენა შეიცავს: სემიურს, ქამიურსა და იაფეტურს. ნ. მარის აზრით, ბიბლიური თქმულებით ენათა შერევის ამბები არის გამოძახილი იაფეტურ ენათა სინამდვილისა და დასძენს: "მთელ იმდროინდელ კულტურულ ქვეყნიერებაზე, დაწყებული კავკასიიდან და მცირე აზიიდან პირენეის ნახევარ-კუნძულამდე იყო ერთი ენა, ერთი იაფეტური ოჯახისა. სემიტებთან ჯერ არ იყვნენ დაშორებული თუმცა უკვე გამოყოფილი იყვნენ, 3). დღეს ეს თეორია უარყოფილია.

როგორც წინა საუკუნეებში, ჩვენს დროსაც გავრცელდა აზრი ქართველების ნათესაობის შესახებ წინა აზიის ძველ მოსახლეობასთან. ფრ. ჰომელი ამტკიცებდა, რომ ქართულს, ელამიტურს, ხეთურს, კაპადოკიის ენებსა და ბასკურს აქვთ ურთიერთ ნათესაობაო. ხოლო ლენორმანი და მასპერო ქართველ ტომებს, მუსკებსა და ტაბალებს უნათესავებდნენ ურარტუს, რომლის ტერიტორია იყო დღევანდელი სომხეთი 4). მსგავსი აზრი გამოსთქვა ვინკლერმაც; ხეთებს, ალაროდიელებს (ხალდეებს) და ტიბარენებს (ე.ი. ტაბალებს) უნათესავებს ქართველებს საისიც. 5).

ყველა აღნიშნული მოსაზრებებიდან თუმცა ზოგი სიმართლეს მიუახლოვდა, მაგრამ საკითხი მაინც ბუნდოვანი დარჩა. ამას ხელს უშლიდა ის გარემოება, რომ ძველი ხალხების შესახებ აქამდე ბევრი არაფერი ვიცოდით და ერთადერთი ცოცხლად გადარჩენილი ქართული ენაც აღნიშნულ მეცნიერთა-

- 2) ნ. მარ. იაფეტიჩესკაია ტეორია. მოსკვა, 1924.
- 3) ნ. მარ. იაფეტიჩესკი კავკაზი ტრეტი ელემენტ ვ სოზიდანთი სრედიზემნომორსკოი კულტური. ლეიბნიც 1930.

გან დიდმა უმრავლესობამ არ იცოდა. ჩვენს დროს შედეგებით ბევრი მასალა აღმოჩენილი და ამავე დროს, ქართულის კარგმა მცოდნეებმა ამ საკითხს ნათელი მოჰფინეს.

ამ მხრივ პირველი საკითხი, რომელიც გადაწყვეტილად უნდა ჩაითვალოს, ეს არის ქართულის ახლო ნათესაობა ჩრდილო-კავკასიის ხალხების ენებთან. ეს არის კავკასიურ ენათა ოჯახი. ენათა ეს ოჯახი ნაწილდება ოთხ ჯგუფად. თვითოეული ამ ჯგუფთაგანი შეიცავს მრავალ ენასა და დიალექტს:

1. ქართული ჯგუფი: ქართული, მეგრულ-ქანური, სვანური.
2. სინდური ჯგუფი: აფხაზური, უბიხური, ჩერქეზული, ყაბარდოული.
3. დილდური ჯგუფი: ჩაჩნური, ქისტური და წოური
4. დაღესტნის (ლეკურ-ალბანური): ეს ჯგუფი შეიცავს ოცდაათამდე დიალექტს.

ი. ჯავახიშვილი, რომელმაც საფუძვლიანად შეისწავლა ეს საკითხი, დაასკვნის: "ქართველთა, სინდ-დილდვ-ლეგ-ალბანელების შორეული წინაპრები დვიძლი მოძმე ტომები ყოფილან, რომელთაც მონათესავე და თავდაპირველად ერთი ენაც კი უნდა ჰქონოდათ „.

ამ ენათა ნათესაობის შესახებ დასავლეთ აზიის ძველი ხალხების ენებთან აგრეთვე ზოგი რამ გამოკვეულია. კერძოდ, ურარტუს ენის ნათესაობას ქართულ ენასთან აქვს ძველი ტრადიცია. ჰეროდოტე, რომლის დროს ამ საკითხზე ტრადიცია უფრო ცოცხალი უნდა ყოფილიყო, ურარტოს მოსახლეობას აღაროდიელებსა და სასპირებს ეძახის და დასძენს რომ: მოსოხებს, ტიბარენებს, მაკრონებს, კოლხებს (ქართ. ტომები), აღაროდიელებსა და სასპირებს აქეთ ერთნაირი ჩვეულებები, იარაღები და ერთნაირი ხასიათი. ე.ი. ის ქართველ ტომებსა და ურარტუს მოსახლეობაში ზედავს ერთსა და იმავე ეთნიურ ელემენტს.

ურარტუს მოსახლეობის შესახებ, რომელიც წარმოადგენს ერთ მძლავრ შტოს დასავლეთ აზიის მოსახლეობისა, დარჩენილია ვანის ლურსმული წარწერები, რომლის ამოკითხვა სცა-

გაეროს
2025-07-10 10:53

და მრავალმა მეცნიერმა და დიდი უმრავლესობა ამ ნაშრომს უნათესავეებს ქართველებს. ერთი უკანასკნელი ამოკითხვაგანის იმ წარწერებისა, რომელიც დაცულია თბილისის მუზეუმში, ეკუთვნის ქართველ ორიენტალისტს გიორგი წერეთელს. ეს წარწერები ეკუთვნიან მერვე-მეცხრე საუკ. ქ.წ. ქართულ ენასთან შედარების შემდეგ, გ. წერეთელი იძლევა შემდეგ დასკვნას: "ზემოდ დასახელებული ზოგიერთი საერთო მოვლენები ზმნის დარგში მიუთითებენ ურარტულია და ქართველურ ენათა მართლაც საოცარ მსგავსებაზედ. მაგრამ, მსგავსება მართო ამით არ განისაზღვრება, იგი საკმაოდ იჩენს თავს აგრადვე მეტყველების სხვა ნაწილებში: ასე მაგალითად, ურარტულ სახელთა ბრუნება, რომელიც აგლუტინანტიურ ხასიათს ატარებს, განსაკუთრებით უახლოვდება ქართულს. არა მართო ცალკეულ ბრუნვათა სინტაქსიური მნიშვნელობა, არამედ მრავლობითი რიცხვი, ნაცვალსახელი, ნათესაობით ბრუნვაში დასმული სახელის საშუალებით ზედსართავის წარმოება, ნაწილობრივ ზმნის სუფიქსიც და სხვ. მოწმობს, რომ ურარტული ერთგვარ ენობრივ კავშირში იმყოფება ქართველურ ენებთან,,.

სომხის მეცნიერი აღონცი, ვრცელი კვლევა-ძიების შემდეგ იმ დასკვნამდე მიდის, რომ აღიარებს ურარტულთა ნათესაობას ერთი მხრივ ქართველ ტომებთან, მეორეს მხრივ კი ჰურიტებთან. უფრო კი ფიქრობს, რომ როგორც ურარტები, ისე ყველა ქართული მოდგმის ხალხები წარმოადგენენ ნაწილს დიდი ჰურის რასისაო.

ქართულის ნათესაობა ძველი აზიის ხალხებთან იკვლია მიხ. წერეთელმაც. მისი დასკვნაა: "კარგა ხანია დავრწმუნდი, რომ სუმერთა ენა მონათესავეა ქართული ენისა და სუმერთა ერი გამონაყოფი ყოფილა იმ რასისა, რომელიც უძველეს დროს სახლობდა მცირე აზიაში, შუამდინარის (მესოპოტამია) ქვეყანაში, სომხეთში, შეიძლება კავკასიაში და სხვაგანაც,,. სხვა მეცნიერებთან ერთად, მიხ. წერეთელმაც შეადარა ბოლავ-ქოის ფირფიტებზე აღმოჩენილი არა ინდო-ევროპული ენები ქართულ ენას და აქაც ნახა ნათესაობა. სახელდობრ: პროტო-

ხეთურთან, ჰურულთან დამიტანულთან. ის დასძენს: ~~შანთესა~~ შნები (და მხოლოდ ნიშნები, თუმცა თვალსაჩინო), ინდო-ევროპულ ხალხებს მცირე აზიისა, ქართველებთან აქვთ ნათესაობა ენისა და რასისა – შორეული გენეტიური ნათესაობა„.

აღნიშნულ ჰურებზე, რომელთაც მიხ. წერეთელიცა და სხვებიც ქართველებს უნათესავებენ, ე. კონტენო სწერს: “ესენი არიან უმთავრესად აზიანნიკები, რომელთა ენაც ეკუთვნის ჰურის ენის ტიპს და ვხედავთ, რომ ეს ეთნიური ელემენტი გავრცელებული იყო ზაგროსიდან ხმელთაშუა ზღვამდე და ფართოდ მოდებული ქანაანში„. თუმცა, ზოგი ელემენტები ჰურულ ენაში უდგება ინდო-ევროპულსაც, მაგრამ, – დასძენს კონტენო: “ესენი არიან მხოლოდ ცალკეული მსგავსებანი, უმთავრესში კი ჰურული უახლოვდება კავკასურს, როგორც ქართულ ენას„.

როგორც ქვემოთ ვნახავთ, კასკების ქართველი ტომი სწორედ ზაგროსიდან გამოჩნდა პირველად, საიდანაც მათზე ადრე გამოვიდნენ გუთები. გამოჩენილი ორიენტალისტი ჰროზხი კასიტებს ანუ კასხებს უნათესავეებს ქართველებს, გუთებს კი, – უნათესავეებს კასიტებს, ისევე, როგორც ჰურის უნათესავეებს ურარტუს ხალხს და ხედავს შესაძლებლობას ქართველებთან ნათესაობისა.

გარდა ენობრივი ნათესაობისა, ამ უძველესი რასის ხალხთა შორის აღმოჩენილია ფიზიკური ტიპის მსგავსებაც, ერთობა მათი ადათ-ჩვეულებებისა, სარწმუნოებისა, ჩაცმულობისა.

საერთო მტკიცებით, ეს ტიპი ეკუთვნის ბრახიცეფალთა რასას არწივისებური ცხვირით, რაც ახასიათებს ქართველებს. სხვადასხვა სამარხებში აღმოჩენილი სუმერთა თავის ქალები ამტკიცებენ მათ ნათესაობას კავკასიელებთან. ხეთურ ბარიელიეფებზე გამოხატული ტიპებიც, ანტროპოლოგთა აზრით ეკუთვნიან ბრახიცეფალებთა ტიპს.

იგივე ითქმის ჩაცმულობაზე: მაგ. ძველი ხეთელის ჩაცმულობა: მამაკაცს ტანთ აცვია მოკლე მკლავიანი ქულაჯა, თავზე – მაღალიჩაკეცილი ქუდი, წელზედ არტყია სარტყელი და ზედ – დიდი ხანჯალი, ფეხთ მოსავს მოკაუჭებული, წვეტიანი წალ-

ები. ეს ჩაცმულობა ზედმიწევნითი იგივეობით დაორჩენილია დღევანდელ საქართველოშიც და მას ეროვნულ ტანსაცმელს ეძახიან. ანალოგიურ სურათს იძლევა ის ჩაცმულობა და ტიპი, რომელიც გამოხატულია საქართველოში აღმოჩენილ ვერცხლის თასზე, რომელსაც მიაკუთვნებენ მეორე-მესამე ათასწლეულს ქ.წინ. თასზე გამოსახული მამაკაცები სწორედ ქულაჯებში არიან გამოწყობილნი. ეტყობა, მსგავსი ადათები და ჩაცმულობა ყველა მონათესავე ხალხებში ყოფილა გავრცელებული.

სუმერთა მეურნეობისა და სულიერი ცხოვრების ბევრი რამ იქმნა გამოკვლეული და ის მეტად ახლოს სდგას მოვლენებთან ქართველთა ცხოვრებისა და რომელთა კვალი აქამდე იყო შემონახული. მაგალითად, სამეურნეო იარაღები, მიწის დამუშავების წესები, ბინების შენების წესი და სტილი, მათი ფორმა.

სუმერებში დიდი ყოფილა ქალის სოციალური როლი. ის მამაკაცთან ერთად იღებდა მონაწილეობას პოლიტიკურ ცხოვრებაში. მიტანის მეფის ქალები, გათხოვილნი ეგვიპტის ფარაონებზე, ასეთსავე როლს თამაშობდნენ. ეს ჩვეულება სრულიად ეწინააღმდეგებოდა ჯერ სემიტთა და მერე მუსულმანურ წესებს. იგივე იყო ისტორიულად ქართველი ქალის როლი. ქამურაბის კანონმდებლობაში შენახულია კვალი სუმერთა ოჯახური ცხოვრების წესებისა, რაც ანალოგიურია და ბოლომდე იყო დაცული კავკასიაში.

ძველად, სუმერებში გავრცელებული ყოფილა ერთი ჩვეულება: დიდი გოლვის დროს სრულდებოდა ერთგვარი ცერემონია, რითაც ღმერთსა თუ ღმერთებს შესთხოვდნენ წვიმას, ხოლო ხშირი წვიმების დროს – კარგ დარს. ეს ჩვეულება და მსგავსი ცერემონიალი დარჩენილია დღევანდელ საქართველოში.

როგორც ქართველებში, ისე სუმერებში და მათ მონათესავე ხალხებში გავრცელებული იყო მნათობთა თაყვანისცემა. ხეთური ელვა-ჭექის ღმერთს ტარო-ს ქართულში მოეპოვება შესატყვისი ტაროსი, რაც ამინდს ნიშნავს, – ჰავდარს, დარს,

დარიანობას. ქართულ ანალებში დარჩენილია უხვად დაგროვილი მცირე აზიის ღვთაებათა, რომელთაც ქართველები **პანდოც და მერეც პატივს სცემდნენ.** მაგ. **გაცი**, რაც უღრის ხეთის ღმერთს **ატიის**. **გა** უღრის **იშტარს**. **აინინა** – სუძერთ პანთეონში ცნობილ **ინინას** და სხვ.

მცხეთაში იყო აღმართული კერპი **არმაზი**. რადგან გარეგნულად ეს სახელი **აურამაზ** დას წააგავს, ამიტომ მასში ზოგი **ზორასტრის** სარწმუნოების სიმბოლოს ხედავდა. ხოლო ქართული ტექსტებით იგი წარმოადგენდა ხეთისა და მიტანის ღმერთს **თუშებს**. იგივე ითქმის ქართულ **ზადენზე**, რაც იგივე ხეთური **ზანდონია**. აღნიშნული და სხვა მრავალი მაგალითებით მიხ. წერეთელი ამტკიცებს სარწმუნოებრივ ნათესაობას ქართველებისა ხეთების, სუმერების და მათი მოდგმის სხვა ხალხებთან.

ალბათ, ამავე რასას ეკუთვნებოდნენ ის ხალხები, რომელნიც უძველესი დროიდანვე დასახლდნენ ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროებზედ და პარალელურად მცირე აზია - მესოპოტამიასთან შექმნეს კრეტა-მიკენის კულტურა. გ. გლოცი კრეტის აღრინდელ მცხოვრებლებზე შემდეგ დაასკვნის: „ამგვარად, ფიზიკური ტიპი, ენა, ჩაცმულობა, ბინები და ყველას ერთად მივყავართ იმ დასკვნამდე, რომ კრეტის პირველი მცხოვრებნი, შემქმნელნი **ეგეის** ცივილიზაციისა და აღმზრდელნი ბერძენებისა არ იყვნენ არც ინდო-ევროპელები და არც სემიტები.“

საბერძნეთის პელაზგებზეც ცოტა რამ ვიცით. ამას ბოლო ხანებში დაემატა ჰროზნის აღმოჩენები. ის ფაქტი, რომ ისინი არ არიან არც ინდო-ევროპელები, არც სემიტები და აგრედვე, ყველას აზრით, ისინიც მოსულნი არიან მცირე აზიიდან მოწმობს მათ აზიანეობას. „ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილი, ბერძენთა წინა, კრეტის მცხოვრებთა, სჩანს, იყო წარმოშვებით ჰურიტულიო“, – სწერს ჰროზნი. და ამავე ელემენტს ხედავს ის ძველ ინდოეთში, ინდუსების მოსვლამდე.

კრეტის მთელი რიგი გეოგრაფიული სახელების ახსნაც შესაძლებელი ხდება ქართული ენის საშუალებით. ეს ხალხი აქ მოსულა ნეოლიტის განვითარების პერიოდში. და სწორედ საქა-

ქართველოში უკანასკნელად აღმოჩენილი ნეოლიტური ხანის ნივთები იძლევიან ანალოგიურ შეფასებას სირია-პალესტინასა და ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროებზე აღმოჩენილი ნივთებისა.

კრეტელების მთავარი ღმერთი იყო დედა-მიწა, რის კულტიც ცნობილია საქართველოში და დღესაც მიწას დედა-მიწას ეძახიან.

ძლიერი ყოფილა კრეტაში ქალის კულტიც. თრიალეთში აღმოჩენილი ოქროს თასი არის ტყუპი უფრო ადრე აღმოჩენილი სუმერული ოქროს თასისა. აქვე აღმოჩენილი ქალის ოქროს თავსახურავი წააგავს კრეტის ქალღმერთის თავსახურავს და აგრეთვე - თავსახურავს ზეთის ქალღმერთის ბრინჯაოს ქანდაკებისა (ბერლინის მუზეუმი).

საერთოდ, თრიალეთში აღმოჩენილი ნივთები ამტკიცებენ მათ ნათესაობას როგორც სტილით, ისე ფორმითა და მოტივებით, ძველი აღმოსავლეთისა და კრეტის ხელოვნებასთან.

ამ საკითხების გარშემო დიდი მასალაა დაგროვილი მსოფლიო ლიტერატურაში, და საერთო დასკვნად ჯერ-ჯერობით უნდა მივიღოთ შემდეგი,

რომ ყველა საბუთები: ენათმეცნიერული, ანტროპოლოგიური, არქეოლოგიური, სარწმუნოებრივი და სხვ. ერთად აღებულნი, ერთხმად ამოწმებენ დასავლეთ აზიისა და ხმელთაშუა ზღვის ნაპირების ძველი მოსახლეობის ნათესაობას ქართველთა წინაპრებთან.

აღ. მანველიშვილი
სან-ფრანცისკო, 1990

მამა არჩილ დავრიშაშვილი
მიერ მისი მღვდლად კურთხევის დღეს წარმოთქმული სიტყვა

მაღალ ყოვლადუსამღვდელოესო მეუფეო, კვლავ წარვსდგები თქვენს წინაშე და თუ ორი წლის წინ დიდი პატივი გვეცით და ინებეთ მობრძანება ჩვენს სამლოცველოში რომ დიაკვნად მაკურთხოთ, დღეს, ჩვენ მოვედით თქვენსკენ ამ ტაძარში, სადაც არის კათედრა იმ საეკლესიო ხელისუფლებისა, რომელიც ანიჭებს ჩვენს სამრევლოს მის კანონიკურ დადასტურებას; ამ საკათედრო ტაძარში ჩატარდა ბოლო სამოცდაათი წლის განმავლობაში მრავალი სხვადასხვაგვარი მოვლენები, რომლებიც მას ხდის ჩვენთვის ძვირფასს, აქ ბევრმა ჩვენთაგანმა ჯვარი დაიწერა და ამით მათი ცხოვრება დააგვირგინეს ქორწინებით.

აქ, 25 მაისს 1931 წელს (დღეს კიდევ არიან ჩვენს შორის ამ მნიშვნელოვანი მოვლენის მოწმენი), შეიკრიბა პარიზის მაშინდელი ქართული საზოგადოება, ჩვენი პირველი მოძღვრის, - არქიმანდრიტ გრიგოლ ფერაძის კურთხევაზე დასასწრებლად. წელს შესრულდა მამა გრიგოლის დაღუპვის 50 წლისთავი (ექვს დეკემბერს 1947 წლისა, აუსვენცის ბანაკში).

აქ, ამ ადგილას, სადაც დღეს ვდგევარ, ესვენა 1924 წლის აჯანყების გმირის ქაქუცა ჩოლოყაშვილის სასახლე. აქ დაიტირეს იგი მისმა შეფიცულებმა და აქედან გააცილეს საფლავამდე.

დღესაც ამ ტაძარში მოვედი ჩვენი სამრევლოს წევრებთან ერთად, რათა მივიღო თქვენგან მაღლი მღვდელობისა. აი, რატომ არის პარიზის წმიდა სტეფანეს ტაძარი ძვირფასი ქართველთათვის და რატომ რჩებიან ისინი ერთგულნი მის მიმართ.

ორი წლის წინ, როდესაც პარიზის მართლმადიდებლურ ინსტიტუტის ერთ-ერთს ჩემს პედაგოგს მამა ნიკოლოზ კულომზინს გავუზიარე ჩემი აღელვება დიაკვნად კურთხევის წინ, მან მითხრა: - ნუ გეშინია, ნახავ, ეს პატარა სასწაულივითაა. მარ-

თლაც, ამ ორი წლის განმავლობაში ვიგრძენი როგორ იძა და აღიძრა ჩემში ისეთი საშუალებები, შესაძლებლობები რომლის შესახებ ვერც კი გავიფიქრებდი. შევიტყე, რომ მართლაც სახარების სამსახურისათვის "საღმრთო მაღლი სულისა წმიდისა უბედურთა. ყოვლადვე მკურნალი და ნაკლულევანთა აღმავსებელი", იყო.

აი, რატომ არის, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ჩემი უღირსება და ნაკლნი ჩემნი კარგად ვიცი, ჩემში სიხარული სკარბობს შიშზე, - სიხარული შინაგანი და ძლიერი, რადგან დღეს, ბოლოსდაბოლოს ვასრულებ იმას, რისთვისაც მოგვიწოდებს ღმერთი, მაღლობის შესწირვა მას, საღმრთო მსახურების აღსრულება პირისპირ წინაშე მასთან, რათა შევეგედროთ მას მისი ერისათვის და განსაკუთრებით - ამ გულთბილი და მღვლვარე პარიზის ქართული მრევლისათვის, რომელიც მემკვიდრეა საქართველოს უძველესი და შესავედრებელი ეკლესიის, სადაც წმიდა სტეფანე პირველ მოწამის მაგალითს გაჰყვა უამრავი რიცხვი უღრეკელ მოწამეთა, რომელთა ქრისტეს რწმენისათვის შესწირეს სიცოცხლე. შესწირეს ერთნაირი სიხარულითა და რწმენით, რა წარმოშობისაც არ უნდა ყოფილიყვნენ: არაბი, - როგორც აბო თბილელი, სპარსი, - ვითარც ევსტატი მცხეთელი, სომეხი, - როგორც შუშანიკი, თუ ქართველნი არჩილი, ლუარსაბი და ქეთევანი.

და ეს, ამ ჩვენ უწყალობელ საუკუნემდე, რომლის ოციანი წლებიდან სისტემატიურად ისპობოდა ქართული ეკლესია: მისი მრევლით, მღვდლებით, დიაკვნებით, მონაზვნებით, მისი ღირსეილი მღვდელმთავრებით, როგორც სავედრებელი კათალიკოსი ამბროსი, რომელიც გარდაიცვალა პატიმრობის დროს განცდილი ტანჯვების გამო, ანდა - ქეთაისის მიტროპოლიტი ნაზარი, დახვრეტილი მის სამღვდლოებასთან ერთად...

ჩემი ცხოვრების ასეთ მნიშვნელოვან დღეს, არ შემიძლია არ გავიხსენო მამა თევდორე ჩიხლაძე, - ის აღამიანი, რომელსაც პირადად ვიცნობდი და რომელიც მისი უღრეკელობის გამო დახვრიტეს იმ აღამიანებმა, რომლებიც დღეს თავს ქრისტიანული საქართველოს ბელადებად აცხადებენ...

ამ დროს, როდესაც თითქოსდა გაიმარჯვა საქართველოში სიბოროტისა და თვალთმაქცობის ძალებმა, ჩვენ, - ქრისტიან მორწმუნეებს და განსაკუთრებით - ჩვენი, პარიზის ქართული სამრევლოს წევრებს, ეკლესია თავმდაბლად, მაგრამ მტკიცედ გთხოვთ შევინარჩუნოთ ის განძი, რომელიც გვიანდერძეს ჩვენმა სახელოვანმა წინაპრებმა, ჩვენმა მამებმა, დედებმა, პაპებმა და დიდებებმა, რომელთაც სურდათ გაგვზარდონ სიწმინდისა და პატიოსნების პატივისცემასა და სიყვარულში.

ჩვენ გვაკისრია მათი საქმიანობის შეურყევლად გაგრძელება. ჩემი ასეთი განწყობა კიდევ უფრო ძლიერდება, რადგან ვგრძნობ, რომ მას იზიარებს როგორც ჩვენი სამრევლოს წევრები, ასევე მისი ახლობლები, რომლებიც დღეს შეიკრიბნენ აქ, რომ დაამტკიცონ იმ სულიერი და განსაკუთრებული აღთქმით, რომელიც დაგვაკავშირებს ამიერიდან რათა გავაგეძელოთ ღვთის მსახურება ჩვენი დაუვიწყარი სულიერი მამის დეკანოზი ილია მელიას სულისკვეთების კვალზე. რა თქმა უნდა, ჩვენი ქვეყნისათვის, - განსაცდელში მყოფი საქართველოსათვის და იქ მცხოვრები ჩვენი ნათესავებისათვის და მეგობრებისათვის; საფრანგეთისათვის, - იმ ქვეყნისათვის, რომელმაც მიიღო ჩვენი მშობლები და გვიშვილა ჩვენ; ქრისტეს ეკლესიისათვის, რომელიც აქ იმყოფება; მაგრამ, უპირველეს ყოვლისა - ჩვენთვის, რომ შევძლოთ გავაგრძელოთ ჩვენი არსებობა და სულიერი აღორძინება ქრისტესთვის იმ წესებისა და ჩვეულებების მიხედვით, რომლებითაც გავიზარდეთ.

აი რატომ, დღეს თქვენს წინაშე, მეუფეო, ფიცს ვდებ, რომ სიყვარულითა და ერთგულებით, პატიოსნად და უანგაროდ ვემსახურები ამ ძვირფას და უნიკალურ სამწყმოსო და ვეცდები ვიყო მისი სინდისის გამომადგენლობელი, რომ არ დავაკლებ სიტყვასა ჳემშარიტსა, რათა არ გადაუხვიოს იმ სწორი გზიდან, სადაც ყავდათ ჩაყენებული ჩვენს განსვენებულ მოძღვრებს: მამა გრიგოლ ფერაძეს, მამა ნიკოლოზ საბახიძეს, მამა ილია მელიას და შემდეგ - მამა გაბრიელ ანრის.

ჩემი აღელვება კიდევ უფრო ძლიერდება, რადგანაც ვგრძნობ, თუ რა დიდი სიყვარულით მომამზადა და გამამზნევა ამ

ერეკლესიის
მისიონერული
სამსახური

დღითვის ჩემმა სამრევლომ. ჩემი სურვილია, რომ უღმა მათგანმა იცოდეს, რომ არ ვარ უმადური, რომ უსახ-
 ღვროდ მადლობელი ვარ მათი მოთმინებისა და სიყვარულის-
 თვის და რომ მუდამ ყურადღებიანი ვიქნები მათ მიმართ და
 თავდადებული მათთვის. მინდა პირველ რიგში მადლობა მოვა-
 ხსენო ჩვენი სამრევლოს გამგეობას, რომელიც, მისი წევრებ-
 ის სამსახურებრივი გადატვირთვისა და პირადი უბედურების
 მიუხედავად, უებარი წარმატებით განაგებენ ჩვენს სამრევლ-
 ოს; მოვახსენო მადლობა ჩვენი სამრევლო კომიტეტის დაუზ-
 არებელ მანდილოსნებს, რომელთაც წილად ხვდათ არცთუ სა-
 ხარბიელო, მაგრამ საჭირო საქმიანობა ამ დღის მომზადება-
 ში; ჩვენს ტკბილ მგალობლებს და მათს ლოტბარს, რომელნიც
 მღელვარებით ემზადებოდნენ ამ დღისათვის; და განსაკუთრე-
 ბული გრძნობით კი, — იმ ორ ადამიანს, რომლებიც, მიუხედავად
 ასაკით მოგებული საკითხებისა, იტვირთავენ და შესაძლებელს
 ხდიან ჩვენს ეკლესიაში ღვთის მსახურების რეგულარულად ჩა-
 ტარებას, — ჩვენს ერთგულ მედავითნეს ბატონ ნიკოლოზ მამუ-
 ლაშვილსა და ძალზედ თავდადებულს ქალბატონ ირინე ბაგრატი-
 იონს, რომელთა მაგალითს უნდა მივბაძოთ ყველამ.

ასევე მადლობა მინდა გადავუხადო პარიზის წმიდა სერგ-
 ის სახელობის მართლმადიდებლურ ინსტიტუტის პედაგოგებს,
 სტუდენტებსა და ჩემს მეგობრებს, პარიზის ბერძნულ სამრევ-
 ლოს, რომლის სტუმრებიც ვართ დღეს, პირადად თქვენ, მეუფე-
 ეო, იმ დიდი ყურადღებისათვის, რომელსაც იჩენთ ჩვენდამი; ჩემს
 სულიერ მოძღვარს, დეკანოზ ანდრია ფირილასს; განსა-
 კუთრებით კი — მას, რომელმაც, მისი მეობის უცვლელად შენ-
 არჩუნებასთან ერთად, მოახერხა; უცხო გარემოში მოსულმა,
 შეეგუოს მას და შეაყვაროს ყველას თავი, ჩემს უფროს ძმას
 არქიმანდრიტ მეთოდეუს აღექსიუსს.

მადლობელი ვარ აგრეთვე ჩემი ოჯახის წევრების, მეგობ-
 რებისა და კოლეგების მიმართ, რომლებიც დღეს აქ არიან.
 ყველას გთხოვთ, შევედროთ ღმერთს, რათა ღირს ვიქმნე უბრ-
 ალოებით წარდგომად წინაშე საკურთხეველსა მისსა, ქადაგებ-
 ად სახარებასა სუფევისა მისისა, მითხრობად სიტყვისა მისისა

ქემარიტებისასა, შეწირვად ძღვენისასა და მსხვერპლთადაც
ლიერისა და განახლებად ერისა მისისა საბანელსა შით მეორე-
ედ შობისათა, რათა მეც მივიწიო მეორედ მოსვლასა მას დი-
დისა ღვთისა და მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტესი...
მხოლოდ შობილსსა ძესა, და მივილო სასყიდელი კეთილად გან-
გებისა თვის წესისა მღვდელობისა თვისისათა სიმრავლითა, სა-
ხიერებითა მისითა. ამინ.

მამა არჩილ დავრიშაშვილი
პარიზი, წმ. სტეფანე პირველ-
მოწამის ხსენების დღე. 27 12 1992

გმადლობთ, მეუფეო-

რადგან დღეს, თქვენი მფარველობის ქვეშ, ესეიგი მსოფლიო
საპატრიარქოს მფარველობის ქვეშ, დავწერთ საფრანგეთში მყო-
ფი მართლმადიდებლური ქართული სამრევლოს ისტორიის ახალი
ფურცელი.

1929 წლის 29 აპრილს, ქართული მორწმუნე და პატრიო-
ტი საზოგადოების თაოსნობით დაწებული საქმე დაგვირგვინ-
და მსოფლიო საპატრიარქოს დასტურით. ამ დღეს, მისმა უოვლ-
ად უწმიდესმა, მსოფლიო პატრიარქმა ვასილ III-მ საგანგებო ეპ-
ისტოლეთი შესაძლებელი გახადა. საფრანგეთში ქართული ეკლესი-
ის დაარსება.

მამა არჩილის ხელთდასმა არის სწორედ ამ ეპისტოლეს,
საკულტო საზოგადოების დაარსების აქტის და მსოფლიო პატ-
რიარქის მიერ სამრევლო წესდების დადასტურების მნიშვნე-
ლობის გამომხატველი ფაქტი.

ჩვენი სამრევლო ერთადეთი ქართული სამრევლოა საქართ-
ველოს ტერიტორიის გარეთ. ჩვენი ეკლესიის დაარსება მოხდა
კანონიკური და იურიდიული წესების სასტიკი დაცვით, რაც
განსაკუთრებით გამოიხატება მღვდელთმთავარის ტერიტორიუ-
ლი იურისდიქციის საკითხში, როგორც ეს განმარტა 1872 წლ.
კონსტანტინოპოლის კრებამ.

პარიზის მართლმადიდებლურ საზოგადოებას ემატება დღეს

კიდევ ერთი მოძღვარი. ჩვენ ბედნიერნი ვართ; რომ ერთი ჩვენთაგანია და, რომ ჩვენი ეკლესიის ისტორია განუშორებელია ჩვენი სამშობლოს ისტორიისგან.

აგრეთვე ბედნიერნი ვართ, რომ ერთ-ერთი ჩვენთაგანი აგრძელებს მამა გრიგოლის, მამა ნიკოლოზისა და მამა ილიას საქმეს, და სხვაგვარად წარმოუდგენელია, რომ ყოფილიყოს. ჩვენ დღესაც ვუმადლით მათ იმ თავდადებისთვის, რომელმაც თავდადებას მისცა დასაწყისი და განვითარება ამ სამრევლოს, ამ წირვის მსვლელობისას მე ვიგობენი, რომ ისინი ახლაც ჩვენთან არიან. განსაკუთრებით – მამა ილია, რომელმაც ჩვენი სამრევლოს რამდენიმე თაობას ჩაუსახა და განუვითარა რწმუნა.

ეს კურთხევა არის ამ თავდადებული ადამიანებისაგან ჩვენამდე მოღწეული კურთხევა, ჩვენი სამრევლოს მოთმინებისა და სიმტკიცის კურთხევა. მამა ილია მელიას გარდაცვალების შემდეგ, ჩვენი სამრევლოს წინაშე დადგა მწვავე საკითხის საწორი, თუმცა ნორმალური და ჩვეულებრივი, – მოგვეპოვებინა ჩვენს შორის ღვთის მსახურებისათვის მოწოდებული ღირსეული ადამიანები.

ჩვენი მღვდლის კურთხევა შეუძლებელი იქნებოდა პარიზის წმინდა ნინოს სამრევლოს თანხმობის გარეშე. ჩვენი მრევლი ერთგულია, მეუფეო, თქვენს მიმართ და მსოფლიო საპატრიარქოს მიმართ. მამა არჩილის კურთხევა არის რწმენის გამარჯვება ეგოიზმზე და იმ სიხარულით აღსავსე ადამიანების გამარჯვება, რომლებიც ცოცხლობენ ჩვენი სამრევლოსთვის. სიცოცხლის ამ ძალას ჩვენ ვპოულობთ. ჩვენს ფესვებში და ჩვენი წყაროების სათავეებში. ჩვენი ფესვებით ვართ თანაზიარნი საქართველოს ეკლესიისა და ჩვენი წყაროებით შეგვიძლია შევქმნათ და განვავითაროთ განსაკუთრებული კავშირი იმ ეკლესიასთან ყველა კანონიკური წესების დაცვით.

და თუ დღეს ასე ბედნიერნი ვართ, უნდა შევძლოთ ხვალ ღირსეულად ვუპასუხოთ ერთ-ერთი ჩვენთაგანის თავდადებას, დავებმართოთ მამა არჩილს მის საქმიანობაში, რამეთუ მწყემსის გარეშე გზააბნეულნი ვიქნებით.

მე მინდა მოგაგონოთ დღეს მამა გრიგოლის სიტყვები, რომ-

ლებითაც მიმართავდა იგი თავის მრევლს სამოცი წლის წინ, როდესაც, შესდგა პირველი. წირვა ქართულ ენაზე პარიზში. "მთელი მომავალი ჩვენი მრევლისა და ეკლესიისა თვითოეული თქვენთაგანის ხელშია და ჩემი პირველი თხოვნაა თქვენდამი: დაგვეხმარეთ, რომ აქ, — უცხოეთში შევძლოთ ჩვენი საკუთარი სამლოცველოს, ჩვენი რელიგიური და კულტურული ცენტრის შექმნა... იესო ქრისტეს სახელით იქმნა ჩვენი დასაწყისა, — მან უპატრონა ჩვენს ერს, დაიფარა იგი მრავალი განსაცდელისაგან და დღესაც მისი მადლითა, წვალობითა და კაცთმოყვარეობით სუნთქავს ჩვენი ერი და ეკლესია. და მის მადლს წყალობასა და კაცთმოყვარეობას, ბატონებო, უნდა შევავედროთ, ჩვენს მიერ დაწყებული საქმე, როგორ გულღიადაც წარსდგენ ჩვენი წინაპრები მამა გრიგოლისა და სხვა ჩვენი მოძღვრების წინაშე, ისევე ღა გულით შევეგებოთ მამა არჩილს.

მეუფეო, ოთხი წლის განმავლობაში კეთილი ინებეთ და ჩვენს განკარგულებაში ჩააყენეთ თქვენი სამღვდლოების საუკეთესო წარმომადგენლები. გვსურს მთელი გულით მადლობა გადაგიხადოთ ამისათვის. გვინდა ასევე გულწრფელი მადლობა გადავუხადოთ მამა მეთოდოსს, რომელმაც გვიშვილა და რომელიც ვიშვილეთ.

გწამდეთ, მამაო მეთოდოს, რომ მუდამ ვიქნებით თქვენთან ერთად და თქვენთვის მლოცველნი. კიდევ და კიდევ გმადლობთ, მეუფეო, თქვენი ზრუნვისთვის ჩვენდამი. გმადლობთ, მეუფეო, რომ ამ დროში, როდესაც ნამეტან ხშირად სიძულვილი და მღელვარება ეცილება სისაძაგლეს, თქვენ მოგვეციეთ დღეს საშუალება ვეზიაროთ ასეთი სიმშვენიერით და სიმშვიდით აღსავსე წუთებს.

ამ, მადლით აღსავსე წუთებში, საზეიმოდ მინდა, მამაო არჩილ, გამოვთქვა თქვენი მრევლის მადლიერება თქვენს და თქვენი ოჯახის მიმართ თქვენი გადაწყვეტილებებისა გამო. დღეს ასე მრავალრიცხოვნად შეკრებილი თქვენი მრევლი გიცხადებთ მხარდაჭერას და გელით სიხარულითა და მოთმინებით.

მიხეილ გოგიტიძე — ვოდე

პარიზის წმ. ანინოს ეკლესიის მნათე.

27 12 1992

წმინდა ნინოს დღესასწაული

თუ მნიშვნელოვანია მისი მფარველი წმინდანის დღესასწაულის გადახდა ყველასათვის, მით უფრო მნიშვნელოვანია, რომ ჩვენ, - ქართველმა ემიგრანტებმა და მათმა შთამომავლობამ ვიდღესასწაულოთ და გავიხსენოთ ის ახალგაზრდა კაპადოკიელი ტყვე ქალი, რომელმაც მიანიჭა ჩვენი წინაპრების ქვეყანას ქრისტეს სახარების თავისუფლება.

არათუ იარაღით, არც პოლიტიკური, ეკონომიური თუ ფსევდო-კომერციული მიხვეულ-მოხვეული გამოანგარიშებებით მიაღწია მან ჩვენს წყვედიადისგან განთავისუფლებას და ქართულს მიწაში ღრმად ჩანერგა თვისი ჯვარი ვაზისა, - სიმბოლო სიცოცხლისა და გამძლეობისა. მან, თვისი ყოფა-ცხოვრების უბრალოებით, თავმდაბლობით, წმინდა ღოცვით, სიყვარულითა და უანგარო თავდადებით მოყვასისადმი, მიიქცია ჯერ მცხეთის მკვიდრთა, შემდეგ კი, - ნანა დედოფლისა და მირიან მეფის ყურადღება; ამით მიიყვანა ისინი მოქცევამდე და მათ კვალზე - ყველა, ვისაცკი უცხოვრია ქართულს მიწაზედ: მეფენი და დედოფალნი, თავადნი, ვაჭარნი თუ მიწათმოქმედნი, ძველი წარმოშობით ქართველნი თუ ახლად დამკვიდრებულნი... ბევრმა მათგანმა სისხლი დაღვარა მისთვის, რათა გვქონდეს ჩვენ საშუალება ვეზიაროთ ქრისტეს სახარების წმინდა და ხელშეუხებელ დედაარსს.

ამ ტრადიკულსა და ბნელს ჩვენი სამშობლოსთვის საუკუნეში, მოვლენებმა, რომელთაც, 1921 წლიდან მოყოლებული, სულიერ ბურუსში ჩააგდეს ჩვენ თინამემამულეთა უმრავლესობა, რომელიც ვეღარ არჩევს ერთმანეთისგან ჭეშმარიტსა და ცრუს, ლამაზსა და მხინჯს, კეთილსა და ბოროტს, უნდა შევევედროთ ჩვენს დედას წმინდა წინოს ქართველთა განმანათლებელს, რათა დაუბრუნოს ის ქვეყანა; რომელიც მიანდო მას ღვთისმშობელმა, იმ არსებით ჭეშმარიტებას, რომელიც გამოთქმულია ცხრა ნეტარებაში და ათს მცნებაში.

ჩვენ კი, ქართველი ემიგრანტნი და ჩამომავალნი მათნი, რომელნიც, ჩვენი სამრევლოს დაარსებიდან მივედეთ წმიდა ნინოს მფარველობას, და რომელთაც გულში ჩავიდეთ ჩვენი

მამებისაგან დამოუკიდებელი საქართველოს მოგონებები. რომლებსაც პირადად გვახსოვს არა ერთი მინისტრი, პარლამენტის წევრი თუ საზოგადო მოღვაწე იმ ბედნიერი დროისა; ჩვენ, -- მათ მემკვიდრეთ და პირდაპირ ჩამომავალთ, არ გვაქვს არავითარი უფლება დავტოვოთ ჩვენი ქვეყანა გზააბნეული, გაუბრალოებული და გამარჯვებული მოყიფინე სიბოროტის, კრიმინალობის და სიძულვილის ჩიხში მოქცეული.

უნდა მოვითხოვოთ, რომ ადამიანის და მისი უფლებების სიყვარულისა და პატივისცემის საფუძველზე; ისე, როგორც გვასწავლის ამას სახარებაც, შეიქმნას ის დამოუკიდებელი ქართული სახელმწიფო, რომლისთვისაც დაიღვარა ასე უხვად ქართული სისხლი და რომელსაც ასე შენატრის ჩვენი ხალხი.

ყველა ღონე უნდა ვიხმაროთ იმისათვის, რომ ჩვენმა სათვისტომომ დაიბრუნოს მისი ერთიანობა, რომ მთელ მისი ძალით გაისმას ჩვენი სასოწარკვეთილება, რათა გახდეს იგი მოქმედი. ამიტომ მოგიწოდებთ, რათა რაც შეიძლება - ზმირად შეგხვდეთ ერთმანეთს ამ სამლოცველში, სადაც ულოციათ, უგალობიათ და ეზიარებოდნენ ის ღირსებითა და თავდადებით აღსავსე ადამიანები, რომლებიც რჩებიან ჩვენთვის ქართველი ქალისა და ქართველი კაცის მაგალითად და ნიმუშად.

ჩვენი დედის; -- წმინდა ნინოს ლოცვამ და მფარველობამ გააძლიეროს ჩვენი ძვირფასი სამრევლო, განაქიქოს ის გაუგებრობები, რომლებიც გვთმავს ზოგიერთი ჩვენთაგანისაგან და გაგვაერთიანოს. ერთგულნი და ქეშმარიტად მონდომებულნი ჩვენი ქვეყნის, მართლმადიდებლობის და ჩვენი სამრევლოს საკეთილდღეოდ.

* * *

პ ა ნ ა შ ვ ი დ ი 1921 წ. და დ უ ჰ უ ლ თ ა თ ვ ი ს
როგორც ყოველ წელს, რაც არსებობს ქართული ემიგრაცია, ამ დღეს ვიკრიბებით, რათა ვილოცოთ იმ ახალგაზრდა მამულიშვილთათვის, რომელნიც დაეცნენ სამშობლოსა და სარწმუნოებისათვის 1921 წლის თებერვალ-მარტში, შემოსევის დროს. დღეს კიდევ უფრო გამართლებული და სწორი ჩანს იმ

ყმაწვილების უიმედო ბრძოლა. დღეს ჩვენს თაობას ეტყობა, რომ, თვალწინ უდგას ამ სამოცდა ათი წლის სასტიკი, საზარელი და არაადამიანური ხელისუფლების მართვის სრული სურათი.

ქართელი ხალხის საუკეთესო შვილების ჩისტემატურად ჟღერა, მათი შვილებისა და შვილიშვილების საგანგებოდ ჩამოყალიბება - აღზრდამ შევბნელო იდეალების აღზევებამ და მრავალმა სხვა სიმახინჯემ ახლა გამოიღო მისი ნაყოფი. ნეტარ ხსენებელი კათალიკოს ამბროსის მიმართვა გენუის კონფერენციისადმი, დღეს ამკარად და მწარედ ჟღერს, ვითარცა ნათელმხილველი მწყემსმთავრის ბრძნული წინასწარ განჭვრეტა. და თუ ბოლშევიკური რეჟიმის შედეგების მატერიალური მხარე ადვილი დასანახავია, ძნელად თუ წარმოვიდგენთ აქ, ემიგრაცია-ჩვენი ხალხის სულიერი და კულტურული დამახინჯებისთვის წარმოებულ სისტემატურ ჯოჯოხეთურ საქმიანობას. მაგრამ, შედეგი ამ მუშაობისა, საუბედუროდ, ახლაც რეალურია...

მიუხედავად იმისა, რომ დღეს, საქართველოზე დამოუკიდებლობის სამფერი დროშა ფრიალებს, ჩვენი სამშობლო მაინც ბოლშევიკების ბრწყალელებში იმყოფება. დღეს დამოუკიდებელ საქართველოს მართავენ ისევ ისინი, ვინც დამოუკიდებლობის დაცვას ვაძლევს, მაგრამ როგორც ეროვნულ დღესასწაულს, ისე ზემობდნენ მთელი მათი სიცოცხლე. იგივე მეთოდებით, იგივე მანერაზე დაყრდნობით, ისინი მართავენ, ანდა - ცდილობენ, რომ მართონ დამოუკიდებელი საქართველოს რესპუბლიკა, როგორც მართავენ საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკას. ჩვენი სამშობლო, მათს ხელში ჩავარდნილი, დღესაც ვერ აღწევს თავს იმ ტრაგიკული მდგომარეობიდან, რომელშიც ჩააჯდეს იგი ბოლშევიკებმა 1921 წლის თებერვალში.

ჩვენი მრავალტანჯული სამშობლოსთვის ამ აგ-ბედით ხანაში, გვმართებს უდიდესი სულიერი სიძლიერე და პასუხისმგებლობა. ამიტომ, დღეს კიდევ ერთხელ მოგიწოდებთ ერთობისაკენ, რათა ერთად ვილოცოთ ჩვენი განსაცდელში ჩავარდნილი სამშობლოსთვის და რათა ლოცვით გაძლიერებულებმა, შევძლოთ ვიპოვნოთ ის გზები, რომელი გზებითაც სამშვიდობოს გამოადწვევს

უიმედო და გამოუვალ მდგომარეობაში მყოფი ჩვენი საზოგადოების
შევევედროთ უფალს, რათა ყველა ქართველი წმინდასის
მეოხებით, - წმინდა დედითა ჩვენი თა ნინოთი დაწყებული და
წმინდა ილია მართლით დამთავრებული, შეიწყალოს მან სას-
ოწარკვეთილებაში მყოფი ქართველი ხალხი, რათა ნუგეშინი-
სცეს მათ და რათა მიიღოს წიაღსა შინა აბრაამ, ისააკ და
იაკობისთა, სადაც არაა მწუხარება, არცა სულთქმა, არცა
ურვა, არამედ სიხარული და ცხოვრება იგი დაუსრულებელი.
ის ყმაწვილები, რომლებმაც 1921 წლის ბრძოლაში, მაგალით-
ად ტაბახმელაში, სიცოცხლე შესწირეს სამშობლოსა და სარწ-
მუნოებისათვის და მათთან ერთად, რა თქმა უნდა, იმ უამრავ
მამულიშვილს, რომელნიც გაჰყვნენ მათ კვალს სახელიდან სრ-
ვდელში.

მამა არჩილ დავრიშაშვილი

21 თებერვალი, 1993 წ.

პ რ ო კ ო ფ ი ნ წ კ ი რ ვ ე ლ ი ს ა ს ი
წ ლ ი ს თ ა ვ ი

წარსულ თვის მარტში ერთ-ერთ ჩვენს პარიზის ქართველ
სათვისტომოს წევრს, ბატონ პროკოფ ინწკირველს შეუსრულ-
და 100 წელიწადი. მისმა გერმა ცნობილმა ქალბატონმა დინა
-ვერნიმ თავის დიდ მამულში ქალაქ რამბუესთან ახლოს, რამო-
დენიძე ქართველ სათვისტომოს წევრების თან დასწრებით თა-
ვის მამამთილს გადაუხადა ეს აღსანიშნავი დღესასწაული. და-
პატიუებულ დამსწრეთა ქართველ სტუმრებში თავი გამოიჩინა,
მეორე 100წლიანმა თანამემამულემ, ბატონ აპოლონ ანთაძემ.
რომელიც 1993 წლის მარტში საფრანგეთის მთავრობის მიერ
დაჯილდოვებული გახლდათ (ლეჟიონ დონორით) როგორც ძველი
სამხედრო მეომარი პირველი მსოფლიო ომის დროს. რაც საფ-
რანგეთის ოფიციალურ ჟურნალში გამოქვეყნებული იყო. მკით-
ხველს უნდა შევახსენოთ, რომ ამ დროს საფრანგეთი და მე-
ფის რუსეთი მოკავშირენი იყვნენ.

ამ დღევე ას წლიანი პიროვნების შეხვედრა შინაურულ გულ-
თბილ ზეიმის დროს ფრიად სასიამოვნო იყო. ბატონ აპოლონმა
მისალოცი სიტყვით მიმართა თავის გურულ მეგობარს და უსურ-
ვა კიდევ ხანგრძლივი ჯანმრთელობა.

მისალოცი სიტყვით ბატონ პროკოფს და აპოლონს მიმართა
პარიზის ქართველ სათვისტომოს თავმჯდომარემ ლია ვოდემ -
გოგითიძემ. ეს ასი წლი თავის ზეიმი ფრიად სასიამოვნოთ ჩატ-
არდა. ბატონ პროკოფს მოუხდა თავის სადღესასწაულო ნამცხვა-
რზე სანთლების ჩაქრობა რაშიც მას ბატონი აპოლონიც დაეხ-
მარა. სადამოც მოაღწია და ყველა თანდამსწრე სტუმრები დი-
დათ ნასიამოვნები დავებრუნდით პარიზში.

რეზო გოგითიძე - ვოდე

ეროვნული

გივი კობახიძე ინსტიტუტი

ქ რ ო ნ ი კ ე ბ ი ა ხ ლ ო წ ა რ ს უ ლ ი დ ა ნ

(გაგრძელება. წინა ნომერში ავტორის გვარის მითითება რედაქციას გამოორჩა)

ერთ დღეს, არქიმანდრიტთან (არქ, ლავრენტი მეტრეველი.რედ.) მისულა ორი მილიციელი და უთქვამთ, - დაპატიმრებული ხართ და უნდა წამოხვიდეთ რაიონის ცენტრშიო. "რისთვის ვარ დაპატიმრებულიო"- უკითხავს ლავრენტის. რისთვის და, დალატი გედებათ ბრალად, ხალხის მტრობა და ტროცკისტობაო. "ვინაა ეგ ტროცკი, ასეთი მოციქული მე არ მსმენიაო... ბევრი არ აღაპარაკეს, როგორც იყო ჩაცმული, ისე გაიგდეს წინ და ხელის კვრით წამოიყვანეს. მოხუცი ხშირად ეცემოდა, მუხლები დაუსისხლიანდა, მერე - ხელებიცა და სახეც.

სოფლამდე სამი კილომეტრი იყო, საშინლად ხრიოკი გზა, ისეთი. აღმართებით, რომ ახალგაზრდა კაცსაც გაუჭირდებოდა სიარული, მოხუცს კი არა. მილიციელებიც ოფლში იყვნენ გაწურულნი. მოხუცი დაეცა და ვეღარ ადგა. მილიციელებს, რომელთაც ნაბრძანები ჰქონდათ მოხუცის ადგილზე ცოცხლად მიყვანა, შეეშინდათ, - არ მოკვდესო, ამიტომ იქვე გამოჭრეს გზისპირა ტყეში წნელი, გააკეთეს ჯალაგერი (საკაცე) და მასზე დააწვინეს. დაგრდომილი მოხუცი. სოფლამდე ასე აიყვანეს. გზა რომ გათავდა, წამოაგდეს და კვლავ ფეხით გაიგდეს წინ ოფლსა და სისხლში ამოსვრილი არქიმანდრიტი. სოფლად ხალხს უკვე შეეტყო ეს ამბავი და, გზაზედ გამოსულნი, უმთავრესად ქალები და მოხუცები, მუხლზედ დაჩოქილნი ეთხრებოდნენ მას. "რაღა გვეშველება, ვინ ილოცებს ჩვეთვის, ვინ შეგვეწევა, ვინ დაგვინათლავს ბავშვებს, ვინ დაგვლოცავსო..."

არქიმანდრიტს მაგრად ეკავა თავი: - სამართიდანაც თქვენთვის ვილოცებ, კვლავაც ავმადლდებით, უფალი იესო ქრისტე შეგეწევათ, ნუ შეშინდებით, თავს გააძლებინეთ, არ წახდეთო, ეუბნებოდა იგი ხალხს.

რაიონის ცენტრამდე - ამბროლაურამდე კიდევ ოთხი კილომეტრი იყო დარჩენილი. როგორც იქნა, მიიყვანეს იგი ადგილზე და იქიდან საბჯარგო ავტოთი ქუთაისში ჩაიყვანეს. იქ ოთხ თვეს

ჰყავდათ საპატიმროში. მოპარსეს ნახევარი წვერი, ნახევროდ – უღვაში და თმა, აფურთხებდნენ, დასცინოდნენ, სცემდნენ, იატაკზე ათრევდნენ, აშიმშილებდნენ. მაინც ვერ დაიყოლიეს ხელი მოეწერა საბრალდებულო აქტზე, რაც სრულ სიყალბეს შეიცავდა. ბოლოს თითქოს გაასამართლეს და გამოუტანეს განაჩენე: ოცდა ხუთი წლით პატიმრობა. როდესაც ჰკითხეს, – რას ეტყვიან საბოლოოდ სასამართლოსო, მან ირონიული ღიმილით უპასუხა: “გმადლობ ჩემს მოწყალე ღმერთს, რომ სამოცდა თხუთმეტი წელი მაცოცხლა. გმადლობთ თქვენც, ბოლშევიკებო, რომ სიცოცხლე ას წლამდე გამიგრძელეთო...” მოსამართლეებს და ირგვლივ მყოფთ უტბად გასცინებიათ, მაგრამ, წამსვე სერიოზული სახე მიუღიათ და ლავრენტი სასწრაფოდ საკანში შეუგდიათ. იგი გარდაიცვალა 1938 წლის იანვარში.

პარტიულები და „კომსომოლები,, როგორც კი შეუტყვიანთ არქიმანდრიტის დაქერის ამბავი, ჩასულან ჭელისში და გაუძარცვიათ მისი ბინა. ვიდაცას უთქვამს, – ბერს წიგნების მაგარ ყდებში ოქრო აქვსო ჩამალული. ამითაც წიგნების ყდები აუხვევიათ და წაუღიათ. 1938 წ. ზაფხულში არდადეგებზე, ჩავედი ჭელიშში და ვნახე სრულიად გაპარტახებული მისი ორთახიანი სახლი, რომელიც “კოლხოზისთვის,, გადატყიათ სოფელში. ეზოში მიმოხვეული წიგნები და დოკუმენტები, რომელთაც ზამთარს გაუძღეს, მოვაგროვე და წავიღე შინ, რათა სამხარეთმცოდნეო მუზეუმისათვის გადამეცა.

* * *

ჩემი ზემო-იმერელი მეგობრებისგან მაქვს გაგონილი, რომ მეცამეტე საუკუნის ჯრუჭის მონასტრის არქიმანდრიტი დიმიტრიც, იმავე 1937 წელს, შემოდგომაზე დაუპატიმრებიათ, როგორც “ტროცკისტი,, და ისიც ქუთაისის ციხეში დაღუპულა რამოდენიმე თვის განმავლობაში ტანჯვა-წამების შემდეგ. ისიც ხალხის მფარველი, დამხმარე, მომნათველი ყოფილა. სამწუხაროდ, მასზე მეტი არაფერი ვიცი. ჯრუჭის დიდებული ტაძარი კი, საფუძვლამდე დაუნგრევია უკანასკნელი დროის მიწისძვრას. ნუთუ ესეც ღვთის წყრომა და სასჯელი, იყო?!

რ ა მ ს მ ე ნ ი ა პ ე ტ რ ე დ ი დ ი ს შ ე ს ა ზ ა ფ ხ უ ლ ი
ჩემი სტუდენტობის პერიოდში (1936-1937) თბილისში

საკმაოდ ინფორმირებული და გავლენიანი წრეებიდან გამოვიდა ხმა, რომ დიდმა მეცნიერმა, ისტორიკოსმა ივანე ჯავახიშვილმა ლენინგრადის არქივებში მუშაობის დროს აღმოაჩინა დოკუმენტები, რომელნიც მიუთითებდნენ რუსეთის იმპერატორის პეტრე დიდის ნამდვილ შთამომავლობაზე მამის მხრივ; რომ მისი ბუნებრივი მამა იყო ერეკლე ბატონიშვილი-ბაგრატიონი, ცარევიჩი ნიკოლაი დავიდოვიჩის სახელით ცნობილი რუსეთის მეფის კარზე, სადაც იგი ბავშვობიდან იზრდებოდა და ჰქონდა ახლო ჯიქითიერობა მეფის. ოჯახთან, — ინდენად დაახლოვებული, რომ უკვე მომწიფებულსა და დაგაყვაცებულს, მხოლოდ მას ჰქონდა უფლება მართო შესულიყო დედოფალ ნატალია ნარიშკინას საწოლ ოთახში. ამან წარმოშვა ეჭვი, რომ მომავალი იმპერატორი პეტრე იყო ბუნებრივი შვილი ერეკლე ბაგრატიონისა. როცა პეტრე წამოიზარდა, ძალზე დამსგავსებია "ცარევიჩი ნიკოლაი დავიდოვიჩს". ამან კი, ადრეც არსებული ეჭვები გააძლიერა და საქმე იქამდე მივიდა, რომ მას მეფის კარზე აღარ დაედგომებოდა და იძულებული შეიქნა რუსეთი დაეტოვებინა, დაბრუნებულიყო საქართველოში და იქიდან სპარსეთის შაჰის კარზე მისულიყო. შემდეგში იგი მეფობდა ქართლში ერეკლე პირველის სახელით, იყო მამა თეიმურაზ მეორისა და ერეკლე მეორის.

ივანე ჯავახიშვილს აღმოუჩენია დედოფალი ნატალიას თექვსმეტი წერილი "გრუზინსკი ცარევიჩი ნიკოლაი დავიდოვიჩისადმი, რომელიცა წაკითხვა და გაანალიზება ეჭვს აღარ სტოვებდა, თუ ვინ იყო პეტრე დიდის ნამდვილი, ხორციელი მამა.

ერთ-ერთ წერილში, ჯერ კიდევ რუსეთში მყოფ ქართველ "ცარევიჩს" (სამსახურებრივი დავალებს გამო შორს მცხოვრებს) დედოფალი ნატალია ეკითხება — "შემეძინა ვაჟი და რა გსურს, რომ დავარქვა სახელადო". დედოფლის სხვა წერილებშიც ბევრია დამადასტურებელი ცნობები.

ივანე ჯავახიშვილს გადმოუწერია დედოფლის წერილები, მა-

გრამ, მათი დაბეჭდვა ვერ გაბედა სტალინის დაუკმაყოფილებელი ითხოვა მასთან შეხვედრა. სტალინმა მაშინვე მიიღო კონკრეტული ილი მეცნიერი, ჯავახიშვილმა აჩვენა მას წერილები და სიტყვიერად განუმარტა ყველაფერი პეტრეს ნამდვილი, ხორციელი მამის თაობაზე. სტალინი ძალიან დაინტერესებულა, მაგრამ, ძალიანაც შემკრთალა და ჯავახიშვილისთვის უთქვამს: — ძალიან გთხოვთ, ჩემს სიცოცხლეში ამ წერილებს ნუ გამოაქვეყნებთ. რუსებს ძალიან ეწყინებათ, ისედაც ძლივს მიტანენ, ყელში ვყავარ გაჩხერილი და, ახლა კიდევ ამას რომ გაიგებენ, სულ გადაირევიან. ჩემი სიკვდილის შემდეგ კი, რაც გასურთ, ის გააკეთეთო. ისე კი, თუ ჩემი აზრი დაინტერესებთ, მე სულაც არ გამოვაქვეყნებდი მაგ წერილებს... არ ღირს რუსების გაღიზიანება, დიდი ხალხია და იუკადრისებენო...

გამოირკვა სხვა რამეც: თურმე, ეს წერილები და სხვა უხვი დოკუმენტები, ჯავახიშვილამდე უპოვნია ვიღაც რუს გენერალს. დაუმუშავებია მთელი ეს მასალა და ოთხას გვერდიან წიგნად დაუბეჭდია, რადგან ამაში ის არაფერს ცუდსა და დასამალავს ვერ ხედავდა, — ასეთი რამ სხვა ქვეყნებშიც მომხდარა და თვით რუსეთშიც, რომლის მმართველები არარუსები ბევრი ახსოვს ისტორიას.

წიგნი შრავალტირაჟიანი ყოფილა, მაგრამ ხელისუფლებლას ტირაჟი მთლიანად გაუნადგურებია, გარდა სამი ეგზემპლარისა, რომელიც რაღაც სასწაულით გადარჩენილა და დედოფლის წერილებთან ერთად ყოფილა საგანგებოდ დაცული. ამას; მიაკვლია სწორედ ივ. ჯავახიშვილმა...

ეს ამბავი, თბილისში გაგონილი, ვუამბე მე გაიოზ მაღლაკელიძეს მიუნჰენში, მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. მას, როგორც გამოირკვა, ჩაუწერია ეს ამბავი, შეუვსია სხვა ცნობებითა და თავისი ფანტაზიებით და გამოუქვეყნებია ერთ-ერთ ცნობილ გერმანულ ჟურნალში, რომლიდანაც ამონაჭერი მეც გამომიგზავნა ამერიკაში, მაგრამ ვერ მივაკვლიე. სალდაც კი მაქვს,...

ქართული საბეჭდი მანქანის მექანიკოსს ბ-ნ სიურუქეს

ბატონო სიურუქე. თქვენ, ამ მანქანასთან ერთად, დაუფასებელი სამსახური გაუწიეთ ჩვენი გამოცემის საქმეს. თუ აღამიანები არა, ღმერთი დაგიფასებთ.

გუშაგი

* * * *

“რადიო თავისუფლება„

ზ. გამსახურდია – მ. გორბაჩევი
(ნაწყვეტი დიალოგიდან)

რადიო “თავისუფლების„ საიუბილეო დევიზია “ეროვნული შეკრიგება, რაც არ უნდა დაჯდეს!„ ამასთან დაკავშირებით, გვაგონდება ჩვენი განვლილი ორმოცი წლის მოღვაწეობის დევიზი: “ერისა და პიროვნების თავისუფლება„ რაც განხორციელების გზას დაადგა, როცა 1991 წლის 9 აპრილს ისევ იქნა აღდგენილი 1918 წლის 26 მაისის დიადი იდეები – გამოცხადებულ იქნა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისა და უფერენობის აღდგენა 1918 წლის 26. მაისის საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტის შესაბამისად.

მაგრამ რა – ახლა თავი იჩინა საშინაო უთანხმოებამ, რომლის სამარცხვინო თარიღია 1991-1992 წლების მიჯნა, როცა ქართველებმა ერთმანეთის წინააღმდეგ იარაღიც კი გამოვიყენეთ, რის შედეგადაც დაინგრა არა მარტო ჩვენი დედაქალაქის, – თბილისის გული – რუსთაველის გამზირი, არამედ, დაინგრა ჩვენი ეროვნული ერთიანობაც. ამას ემატება კიდევ ისიც, რომ დიდმპყრობელი შოვინისტები, როგორც ყოველთვის, დღესაც ცდილობენ ყოველი ხერხით, რომ საქართველო, ქართველი ერი კვლავ მოაქციონ კრემლის ბატონობის ქვეშ.

ამის მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ ტელეფონით გასაუბრება გორბაჩევსა და გამსახურდიას შორის, რომელიც გამოა-

ქვეყნა გერმანიის დიდმა და კარგად ინფორმირებულმა ალმა "შპიგელმა", აი, ამ გასაუბრების ტექსტი:

გორბაჩევი : - და თქვენ არ გასურთ ხელი მოაწეროთ სამოკავშირეო ხელშეკრულებას?

გამსახურდია : - ეს არის არა ჩემი, არამედ ჩემი ხალხის პოზიცია!

გორბაჩევი : - იცით რომ აფხაზებს და ოსებს სამოკავშირეო ხელშეკრულებაზე ხელმოწერა და საკავშირო რეფერენდუმში მონაწილეობა სურთ?

გამსახურდია : - ისინი სულ 140 ათასი ადამიანია, საქართველოში კი ხუთ მილიონზე მეტი ადამიანი ცხოვრობს.

გორბაჩევი (ხანგრძლივი პაუზის შემდეგ) : - კარგად მოიფიქრეთ სამოკავშირეო ხელშეკრულებაზე ხელმოწერის საკითხი.

გამსახურდია : - ეს საკითხი ჩემთვის არ არსებობს!

გორბაჩევი : - მაშინ, თქვენ დიდი სიძნელეები მოგელით სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთში...

მიუხედავად იმისა, რომ გამსახურდია შეცვალა შეეგარდნაძემ, დიდმპყრობელური შოვინისტები მაინც განაგრძობენ "გათიშე და იბატონეს" პრინციპით მოქმედებას, იყენებენ რა ამისათვის ამჯერად აფხაზ ექსტრემისტებს. ამიტომ არის ჩვენი დევიზი: "ეროვნული შერიგება, ეროვნული მორიგება, ეროვნული ერთობა რადაც არ უნდა დაჯდეს, 1918 წლის 26 მაისის საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტის საფუძველზე".

"რადიო თავისუფლება"

25.03.1993 წ.

მოამზადა სპარტაკ ყვანიამ

ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე ი მ ნ ა ი შ ვ ი ლ ი ს მ ო გ ო ნ ე ბ ე ბ ი
(გაგრძელება)

... ხელად მიმიყვანეს ლანჩხუთის რეგომის ბინაზე. იქ კიდევ დამიხვდა ოთხი ჩვენი ამხანაგი დატუსაღებული. შემოვიდა ჩემთან ცეკის წევრი პარმენ ცინცაძე და მეუბნება:

– დაცმე შენი წარსული და უარყავი შენი მენშევიკობა და ახლავე გაგანთავისუფლებო. ამაზე კი მაგრად უპასუხე, ერთი, რომ მე ჩემს წარსულს არ დავგმობ და მეორე – მე მენშევიკი არა ვარ, მე ვეკუთვნი საქ. ს.დ.მ. პარტიას-თქვა...

რომ ცინცადემ ჩემგან ვერაფერი მიიღო, წავიდა. მეორე დღეს ნაშუადღევს, გაძლიერებული დაცვით გაგვაგზავნეს ჯუმათის გზით ოზურგეთისკენ. გზაში დედაჩემი დამეწია და შემომძახა საცოდავმა: – შვილო, მაგრად იყავი, არ შეუშინდე ამ ჯალათებსო. მეორე დღეს, როგორც გადმომცეს, დედაჩემი დაეპირათ და სამი დღე ყოლიათ დატუსაღებული.

როგორც ჩავედი ოზურგეთში, მეორე დღეს დილით გამომიძახეს სამაზრო ჩეკაში. შემიყვანეს ერთ მიყრუებულ ოთახში. გამოვიდა ერთი ლაწირაკი, რომელსაც შევხვდი ლანჩხუთში შეპყრობის დღეს, – ცხენზე იყო შემჯდარი წითელარმიელის ქუდით თავზე. ეს იყო პოეტ ნოე ზომლეთელის ძმა – ქურიძე. დამიწყო დაკითხვა. ვხედავ, დიდი იერაში მოაქვს ჩემზე. მისმევს და მისვამს კითხვებს და მასთან: როგორ უყურებენ თქვენში საბჭოთა ხელისუფლებასო. მე უარყოფითად უპასუხე, დღეს საქართველო დაპყრობილია რუსის ხისტებით და ამას ვგმობ-თქვა. (კარგად ვიცი რომ არ დამინდობენ და ვიჩენ ვაუკაცობას). შემდეგ მისვამს კითხვას. 1919 წლის შემოდგომაზე რომ თავს დამქსხენ ჩემს სახ. გვ. შტაბზე და სისხლში ჩაეახჩევი მათი აჯანყება, ამაზე რას მეტყვიო. მე უპასუხე, ბატონო კომისარო, მე ვიყავი ჩემი სამშობლოს სადარაჯოზე და თავი ხომ უნდა დამეცვა-თქვა. მეორე კიდე მისვამს მრავალ კითხვებ!

უცებ, ადგა ეს ჩემი გამომძიებელი და გავიდა მეორე ოთახში. მაუზერის რევოლვერ კი დატოვა თავის მაგიდაზე. დაახლოებით თუთხმეტი წუთი დაყო და გამოვიდა. მე ადგილიდან არ დავძრულვარ, რადგან კარგად მივხვდი მისი ეშმაკობა, მას ეგონა რომ დავსტაცებდი მაუზერს და ის ამით ისარგებლებდა, მარა ეს ოინი არ გამოუვიდა.

ერთი კვირის შემდეგ გადავიყვანეს ქუთაისის ჩეკაში თერამეტი კაცი. ამათში ვიყავით: ჩვენი დამფუძნებელი კრებ-

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ის წევრი გრიგოლ ცინცაბაძე, ოზურგეთის ქალაქის დასახლებული კრების წევრი გიორგი მურვანიძე, ისავე ურუშაძე, გრიგოლ ცინცაძე, ქრისტეფორე იმნაიშვილი, თედორე ჭანიშვილი, ლ. გიგინეიშვილი, ყველას სახელები არ მახსოვს. მწერალი შიო ჭანტურიშვილი იყო კიდევ.

ქუთაისის ჩეკაში დაგვიხვდა მრავალი ამხანაგები სხვადასხვა კუთხიდან. მათში იყო ცნობილი ქართველი და კარგი ვაჟაკი მიშა კოლუაშვილი. ეს მიშა იყო ფედერალისტი. 1923 წელს მას თავს დაესხნენ თბილისში და მოკლეს.

გურიის განმანათავისუფლებელმა კომიტეტმა მოაწყო წითელი ჯვარი, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ვაჟო ჩიტაიშვილი, ისიც დაზვრეტილი ოცდა ოთხი წლის აჯანყების დროს ბათუმში.

ქუთაისის ჩეკაში კომენდანტად ყავდათ საზიზლარი შესახედაობის კაცი, ახუნდოვი. ჯალათი იყო, ხვრეტდა ბიჭებს ჩეკას სარდაფებში და მერე გაქონდათ გვამები სალორიას ტყეში. თეთრ ჩერკესკას ატარებდა სულ სისხლით შედებილს. ლადიკო გიგინეიშვილი და თედორე ჭანიშვილიც იმან ჩაკლა სარდაფში, თედორე ვერ დაიხსნა ჩეკისტმა სიძემ მკურნალმა. მეც იმათთან ერთად გამამზადეს, მარა გადავრჩი იმით, რომ უარი არ ვთქვი ჩემს ჰარტიის წევრობაზე. რადგანაც იმ ხანებში ს.დ.პ. წევრებს არ ხვრეტდნენ. გრუზჩეკას თავმჯდომარემ კოტე ციციციძემ გამოაქვეყნა კიდევ: მე დავხვრეტიე ას ორმოცი კაცი და მათში არ არისო არც სოც. დემოკრატები და არც პოლიტიკურებიო. ამ კოტე ცინცაძემ მოგვითხოვა თბილისში ჭანიშვილისა და გიგინეიშვილის დახვრეტის მესამე დღეს მე და ისაკია ურუშაძე. გაძლიერებული დაცვით, რომელთაც ხელმძღვანელობდა ცნობილი ბოლშევიკი ვალია ბახტაძე, ჩავხვდებოდა ვაგონში ქუთაისის სადგურში. ჩავედით თბილისში ნაშუადღევს სამ საათზე. სადგურზე დავინახე ჩემი უმცროსი ძმა ლავრენტი, რომელიც ამხანაგებთან მუსაიფობდა. ლავრენტი არტილერიის ოფიცერი იყო და დასტოვეს ჯავშნიან მატარებელზე. ჩემმა ძმამ რომ დამინახა, თავი გადააქნია, — ვაი რა დღეში ხარო. ეს შეამჩნიეს ჩეკისტებმა და სტაცეს ხელი. სამ დღეს ყოფილა თბილისის სადგურის ჩეკაში, მაგრამ გაანთავისუფლებია კოტე ცინცაძის ძმამ

ბიქტორამ, - ახალგაზრდობის, ამხანაგები იყვნენ პარმენას დიშვილი ცოლად. მესამე დღეს, იმ ბიქტორას დახმარებით მინახულა ციხეში სულ ხუთი წუთით.

რომ შემეყვანეს ჩეკის მესამე სარდაფში, იქ დანიხვდნენ: მიკიჩა ვარდოიანი, გიზო ანჯაფარიძე, გენერალი მაზნიაშვილი, მიშა ნაკაშიძე და ბევრი სხვა. იმის აღწერა, ჩვენ რომ იქ დღეში ვყავდით, არ შეიძლება: დაგვესია მკბენარი, ვიყავით მშიერი. ნაშუადამევს ორ საათზე შემოვიდა სარდაფში იქაური ჯალათი შულმანი, რომელსაც სომეხი ჯალათები ახლდნენ. ვისაც მოესურვებოდა, იმას დაუძახებდა: - ვიხადიტე ტავარიჩო... გაიყვანდნენ კალიდორში და საშინლად აწამებდნენ. მერე შეუკრავდნენ ხელებს და ჩაყრიდნენ საბარგო მანქანაში, რომელიც გამუდმებით მუშაობდა, ყვირილის ხმა რომ არ გასულიყო. მიყავდათ საცოდავები საბურთალოზე და გამზადებულ ორმოებში ყრიდნენ. ეს ყოველ დამეხდებოდა. ერთხელ, ერთი ნიგოეთელი ორმოცაძე გაიყვანეს. შულმანმა რომ ხელების შეკვრა მოუნდომა, დაასწრო ორმოცაძემ და გატეხილი ჭიქა შეაზილა სახეში. იქვე დერფანში ჩაკლეს ის ორმოცაძე...

ერთხელაც, გამიძახეს დაკითხვაზე. გამომძიებელი იყო გეგეჭკორი. რუსულად დამისვა კითხვები. რომ უთხარი. არ ვიცი რუსული-თქვა, გაეცინა. ცოტა ლიბერალი ჩანდა. გადახედა ჩემს ღოსიეს და მკითხა, საბჭოთა ხელისუფლებას უარყოფითად რატომ უყურებო. ბევრი სხვა კითხვებიც დამისვა. ასე გავატარე თერთმეტი თვე ჩეკის სარდაფში და 1922 წლის თორმეტ მარტს გადამიყვანეს მეტეხის ციხეში, სადაც შევხვდი ალექსანდრე დგებუაძეს მან კიდევ თავის საკანში გამაცნო ერთი პიროვნება, რომელსაც მე პირადად ვერ ვიცნობდი. ეს იყო დათიკო ჟღენტი. ალექსანდრემ მითხრა, ეს კაცი დასაკარგი კაცი არ არის და ნუ მოიშორებო. ამ დათიკოზე გაგრაში მქონდა გაგონილი, რომ რაღაც უსიამოვნება მოუვიდა და დარცხვენილი იყო. მართლაც კარგი ვაჟკაცი და სამეგობრო კაცი გამოდგა დათიკო. ერთ საკანში მოგვათავსეს და ძალიან დავმეგობრდით. ციხის ერთ-ერთი მუშაკი პიროვნება დათიკოს ნაცნობი აღმოჩნდა, რომელმაც ერთი საჩმე ჩავვიწყო. საჩმე ის იყო რომ

ამ ხანებში ბევრს აგზავნიდნენ სოფლებში სამუშაოზე. წელში ნატანებიდან ოზურგეთამდე გაჰყავდათ რკინიგზა. დათიკომ ამ სიაში შეატანია ჩემი თავი იმ კაცს. ერთ დღით, გამიყვანეს თბილისის სადგურში და ჩამსვეს მატარებელში. მე არაფერი ვიცოდი, საით მივყავდი. გავიარეთ რიონის სადგური, სამტრედია, საჯავახო, ღანჩხუთი და აქ დავინახე ბიცოლაჩემი. ოზურგეთში ჩავედით ნატანებიდან ფეხით. აქ ისევ ციხეში დაგვამწყვდიეს. აქ რომ ციხის უფროსმა დამინახა, გაუკვირდა, — აქ რა გინდა, დახვრეტილი უნდა ყოფილიყავიო. აცნობა თბილისის და მიიღო იქიდან ბრძანება ხელახლა თბილისში გავგზავნენ. მეც გავემზადე. რვა აპრილი იყო, აღდგომა ღღე.

უცებ, ციხის მცველებში დავინახე ჩემი ნათესავი კაცი. გავაბი მასთან კავშირი და მისი წყალობით გავედი სამშვიდობოს. სოფ. მშვიდობაურში დაგვაკავშირეს სიმონიკა გოგიბერიძეს, რომელმაც ორი კარაჩინა თოფი და ტყვია-წამალი მოგვცა. ერთ მიყრუებულ წისქვილში ვაფარებდი თავს. საჭმელი სიმონიკას დედას მოქონდა. ეს იყო სოფელი ქაჩეთი.

კომუნისტებმა ყველა გზები შეკრეს, ჩემს დას, რომელიც იქ ცხოვრობდა, დაეცნენ. ჩემი მოხუცი დედა-მამაც დაატუსაღეს და გახურებულ მზეში აწამეს. დედაჩემმა ვერ აიტანა ეს წამება, დაჰვადმყოფდა და გარდაიცვალა. ჩემი ოდა სახლი კომუნისტებმა დაშალეს და თავისთვის დაიდგეს სხვაგან. ჩემი ცოლი აწამეს ჩეკაში — გვარი გამოიცვალეო და რომ არ ქნა, ციმბირში გაასახლეს და იქ დაიკარგა: აი, რა მოუტანა თებერვალმა ჩემს ოჯახს და ჩემს სამშობლოს...

1922 წლის შემოდგომაზე, დათიკო ჟღენტი ჩოხატაურში მიდიოდა, ჩოხატაურიდან კიდეც, — ცხენზე შემჯდარი კომისარი ჩანტლაძე ორი მილიციელის თანხლებით. ჩანტლაძემ რომ დათიკო ვერ შეიქნო, მილიციელმა დაუძახა, — აი დათიკო ჟღენტიო! ჩანტლაძემ გადმოიღო მაწუხერი და იქიდან კიდე — დათიკომაც და ორივე უსულოდ დაეცა. ტყვია ტყვიაში გაცვალეს. ორივე ჩოხატაურში ჩაიტანეს. ყველა დათიკო ჟღენტს დატაროდა...

ყველაზე მეტი ზიანი საქართველოს მისმავე მოღალატე შვილებმა მოუტანეს. მიქოიანს თავისი ერისთვის, სომხეთისთვის ის

ზიანი არ მიუყენებია, რაც მოუტანეს საქართველოს კულტურულ მემკვიდრეებს, ვიღაც, ორჯონიკიძემ, ბერიამ დასხვებმა. რამდენი ასეული მამულიშვილი ჩაკლეს ამ ჯალათებმა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, რამდენი – სალაგვებში და ციმიბირის ტრამალებში... ეს მოუტანა ჩვენ სამშობლოს თებერვალი, და მოსკოვი ამ დღეს მათ აღდესასწაულებს...

ქ. იმნაიშვილი

დიდია აპრილის ისტორიული მნიშვნელობა

საქართველოს რესპუბლიკის სამინისტროებსა და უწყებებს, ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებს, საქართველოს მოქალაქეებს

დიდია ცხრა აპრილის ისტორიული მნიშვნელობა. ეს დღე საქართველოს დამოუკიდებლობის დღედ გამოცხადდა. შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს უბახლოეს ისტორიაში, ცხრა აპრილს ქართველმა ერმა ერთხმად გამოხატა თავისი ნება – ნება თავისუფლებისა, ნება თავისთავადი განვითარებისა, რაც მთავარია, – საქართველომ უმანკო, უდანაშაულო სისხლს ფასად სწორედ იმ ტრაგიკულ ღამეს ახალი ძალით შეიგრძნო ერთიანობისა და ერთსულოვნების ფასი და მნიშვნელობა. დიდება მათ ხსოვნას.

როგორც სახელმწიფოს მეთაური, როგორც მოქალაქე საქართველოსი, ვთხოვ ყველას, საქართველოს რესპუბლიკის სამინისტროებსა და უწყებებს, ადგილობრივი მართვის ორგანოებს, მოქალაქეებს ჩვენი ახლადფეხადგმული სახელმწიფოსი, ვაქციოთ ცხრა აპრილი არა მარტო ეროვნულ-განმანთავისუფლებელი მოძრაობის სიმბოლოდ, იმ ეროვნულ-განმანთავისუფლებელი მოძრაობისა, რომელმაც ქართულ სახელმწიფოებრიობასთან მიგვიყვანა, არამედ საქართველოს ერთიანობის, ერთობის დღედაც. დაღუპულთა სისხლი ამას მოითხოვს ჩვენგან, ახალქართული სახელმწიფოს პირველი მშენებლებისაგან. სწორედ ამ განწყობილებით უნდა აღინიშნოს ეს დღე ჩვენს ქვეყანაში.

ედუარდ შევარდნაძე

სამგლოვიარო განცხადებებზე
მწუხარებით ვაუწყებთ საზოგადოებას—
* * * *

ბრიუსელში გარდაიცვალა 14 სექტემბერს ამა წლისა
ქ-ნი ელენე პავლეს ასული ყიფიანი - ამირეჯიბისა, დაბადებ-
ული 1899 წელს. იგი იყო მეტად მუყაითი მშრომელი ადამი-
ანი, დიდი თავდადებული თვისი ოჯახისათვის და მეტად მოყ-
ვარული თვისი სამშობლო საქართველოსი.
* * * *

ა.წ. 3 იანვარს ქ. გოლიტაში (კალიფორნია) 70 წლის ასაკ-
ში გარდაიცვალა უკანასკნელი მსოფლიო ომის მეომარი მიშა-
იაფეტ ჰელიძე. ამერიკაში დარჩა გერმანული წარმოშობის ქე-
რივი, ქალბატონი ჰილდე. ხოლო ავსტრიაში — პირველ ცოლთან
შეძენილი ქალიშვილი რენათე და შვილიშვილები.
ღმერთს ვთხოვთ, რომ დაუმკვიდროს საუკუნო სასუფევე-
ლი. ამინ!
* * * *

წელს, 5 აპრილს, 94 წლის ასაკში, პარიზში გარდაიცვა-
ლა ქ-ნი ნინო სალია. კრემაციის შემდეგ მისი ფერფლი გაიგზ-
ავნა საქართველოში.
* * * *

წელს, სამშაბათს, 20 აპრილს ანგელოზივით მიიცვალა დი-
დი ქალბატონი სოფიო ჩიჯავაძე-კელიასი. განსვენებული მრავალ
მხრივ იყო შესანიშნავი. ჩვენ განზრახვა არ გვაქვს, რომ მას
კუთვნილი დიდება შეევასხათ. დავიწყოთ იქიდან, რომ ის იყო
უხუცესი, მისი 108 წლოვანებით, ქართველებს შორის, არამედ
ფრანგებშიაც კი. რასაკვირველია, ამის დამსახურება მის ჯან-
მრთელობასთან ერთად მის საყვარელ ქალიშვილს თეო (თეოდორ-
ასაც) მრუძდის.

ქ. სოფიო დიდად სახელგანთქმული პედაგოგი გახლდათ საქ-
ართველოში, იგი უზრდიდა სამშობლოს თავდადებულ მამულიშვი-
ლებს. დღესაც კიდევ მოიძებნებიან მისი მოწაფეები, რომლებიც
სიყვარულით იხსენებენ მას და მისი სიკვდილი მწარედ დაალონ-
ებთ.

ქ. სოფიო იმითაც იყო შესანიშნავი, რომ ის საქართველოს

ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის თავმჯდომარის განცხადებით, ნებულ სპირიტონ კედის ქერივი გახლდათ.

ამდენი საქმის მომქმედს, გვწამს რომ ადამიანები მადლიერებით მოიხსენიებენ, ხოლო სული მისი დამკვიდრდება იქ, სადაც მართალნი განისვენებენ. ამინ!, ამინ!, ამინ!

ივონ ზურაბიშვილის გარდაცვალება

ჩვენი მძიმე ავადმყოფობამ (სწორედ მის დასაფლავების დროს გავხდით მძიმედ ავად), შეგვიშალა ხელი თავის დროზე აღგვენიშნა ჩვენი საზოგადოების ასეთი მნიშვნელოვანი დანაკლისი, როგორცაა ქ. ივონ ზურაბიშვილის გარდაცვალება, რასაც ხანგრძლივი ავადმყოფობის შემდეგ ადგილი ჰქონდა გასული წლის ცხრა ოქტომბერს.

ივონი დაბადებული არ იყო ქართველად, მაგრამ მან საკუთარი ერივით შეიყვარა და შეისისხლხორცა ქართველობა, ყოველ შემთხვევაში, ემიგრაციაში მცხოვრებნი განსაკუთრებით. ივონმა და ტარიელმა სახელოვნად აღზარდეს ერთი ქალ-ვაჟი. ივონს ბედნიერება ჰქონდა ვაჟის ქორწინებას მოსწრებოდა. ბედმა არ დააცალა ქალიშვილის დაქორწინებაცა და შვილთა-შვილების აღზრდის ბედნიერებაც ეხილა. მაგრამ წუთისოფელი განა ყველა ბედნიერებით შეამკობს ადამიანს?!

ივონი ერთგულად ეხმარებოდა მეუღლეს საზოგადოებრივ საქმიანობაში, უმთავრესად საქველმოქმედო ხაზით.

დაგვტოვა ჯერ კიდევ ახალგაზრდამ და გვწამს, რომ სული მისი ამაღლდა მამაზეციერაზღვე. საუკუნე იყოს ხსენება მისი. ამინ!

ნიკოლოზ ჯანელიძე

1993 წლის 31 მარტს, იტცეპოეში, ჰამბურგთან ახლოს, მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ გარდაიცვალა ჩვენი თანამემამულე - ნიკოლოზ ჯანელიძე, რომელიც იქ 1945 წლიდან ცხოვრობდა, შორს საქართველოდან, რომლის ნახვას ის ვერ მოესწრო. ნიკო ჯანელიძის სახით ჩვენ დავკარგეთ ერთგული მეგობარი და ღირსშესანიშნავი ადამიანი, რომელმაც განსაცვიფ-

ქვემოთხსენიებული
განცხადებები

რებლად ბევრი რამ გააკეთა, რის საშუალება მას მისცა.

ნიკოლოზ ჯანელიძე დაიბადა 1921 წლის ორ თებერვალს ქ. სამტრედიიაში და სკოლაში დადიოდა იქვე. 1937 წლიდან 1941 წლამდე სწავლობდა იგი გორის პედაგოგიურ ინსტიტუტში და სწავლის დამთავრების შემდეგ იყო ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელი მის მშობლიურ ქალაქში. მაგრამ მალე გაწვეულ იქნა წითელ არმიაში, 1942 წელს ჩავარდა ტყვედ ქერჩში და ამის შემდეგ ცხოვრობდა გერმანიაში. დასაწყისში ის მუშაობდა გლეხთან, ნორტუპიესთან ახლრს და ამავე დროს სწავლობდა გერმანულ ენას. შემდეგ ის გადავიდა რომში სადაც ცნობილი მეცნიერი პატერ მიხელ თარხნიშვილი, ქართველი კათოლიკე, რომელიც გერმანიაში სწავლობდა და მრავალი შესანიშნავი ნაშრომი გამოაქვეყნა საქართველოს ეკლესიისა და ლიტერატურის შესახებ, მოღვაწეობდა და თავის ირგვლივ შემოიკრიბა ექვსი ქართველი ახალგაზრდა იმ მიზნით, რომ ვატიკანის ინსტიტუტში - „კოლეგიუმ რუსიკუმში“ მათთვის თეოლოგია და ისტორია ესწავლებია, რის განხორციელება მხოლოდ ნაწილობრივ შესძლო: მხოლოდ ერთადერთი დარჩა პატერ მიხელ თარხნიშვილთან; დანარჩენები, ნიკოლოზ ჯანელიძის ჩათვლით, რომელსაც დიდად აფასებდა პატერ მიხეილი და რომელთანაც სიკვდილამდე მიწერ-მოწერა ჰქონდა, - შეუერთდნენ თავიანთ თანამემამულეებს ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებში. ნიკოლოზ ჯანელიძე მუშაობდა ისევ გერმანულ გლეხთან და, ომის დამთავრების შემდეგ, შესძლო მიმალვა და თავი აარიდა საბჭოთა კავშირში დაბრუნებას.

1950 წელს, ნიკომ დაიწყო სწავლა პამბურგის უნივერსიტეტში, ეკონომიკურ ფაკულტეტზე, მაგრამ, ფილტვების სისუსტის გამო იძულებული გახდა თავი დაენებებია სწავლისთვის. შემდეგ, მას გააჩნდა საწერი ქაღალდის დამამზადებელი საამქრო და, ამავე დროს, მუშაობდა იმ მიზნით, რომ ქართული ენა გაეცრცელებინა გერმანიაში, რის სტინულიც მას მისცა პატერ მიხეილმა და ქართველი მანდილოსნის ლიდია (ლილი) პაპე-გეგელაშვილისა და მისი ოჯახის მეგობრობამ. გეგელაშვილის ტრა-

დიციული ოჯახი კი ემიგრაციაში მოექცა 1921 წელს, როცა ბოლშევიკებმა დაიპყრეს დამოუკიდებელი საქართველო.

1961 წელს, ნიკო ჯანელიძემ გამოაქვეყნა გერმანულ ენაზე წიგნი სათაურით „წმინდა ნინო“ ქვესათაურით „წმინდა ნინო – ქართული ლეგენდარული სახე“. 1962 წელს, ნიკო ჯანელიძემ თხოვა ჰამბურგის უნივერსიტეტის ორიენტალისტიკის პროფესორს ბერტჰოლდ შპულერს, რომელიც მანამდე ქართული ენის კურსებსაც მართავდა ჰამბურგის უნივერსიტეტში, მიეცა მისთვის საშუალება ესწავლებია დაინტერესებულ სტუდენტებისათვის ქართული ენა. ეს უფლება მან მიიღო. თუმცა, ხელფასი იმდენად მცირე იყო, რომ ამით ცხოვრება მას არ შეეძლო. შემდეგ, ნიკო ჯანელიძე ასწავლიდა ქართულ ენას კილის უნივერსიტეტშიც. ნიკოს გააჩნდა ისეთი ადამიანური და პედაგოგიური თვისებები, რომ მრავალი სტუდენტი დაინტერესდა ქართული ენითა და კულტურით. შემდგომ ბევრი მათგანი გახდა საქართველოს მეგობარი. ნიკო არ იყო მეცნიერი და არც სურდა ყოფილიყო ასეთი, მაგრამ ის იყო შესანიშნავი მასწავლებელი იმ გაგებით, რომ მის მოწაფეებს შეაყვარა საქართველო და ყოველი მათგანი მოწადინებული იყო, რომ რაც შეიძლება მეტი შეესწავლა. ნიკო აცოცხლებდა თავის გაკვეთილებს მისი ცხოვრების საინტერესო მომენტების მოყოლით, ზოგჯერ მოჰქონდა გაკვეთილებზე ხაჭაპური თუ გოზინაყი, ერთხელ ნოდარ დუმბაძის მოთხრობის მიხედვით შექმნილი ფილმი „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონბე“ კი აჩვენა სტუდენტებს. ხშირად პატიჟებდა სტუდენტებს ქართულ სადილებზე იტცეკოეში, სტუდენტები წერილებს წერდნენ საქართველოში უცხო პირებს და მოუთმენლად ელოდებოდნენ პასუხს საქართველოდან.

მაგრამ, ნიკო ჯანელიძის ინტერესების წრე მხოლოდ უნივერსიტეტით არ შემოიფარგლებოდა: ქ-ნ ლიდია პაპე-გეგელაშვილთან ერთად და მის ვაჟიშვილთან, ნიკომ გამოსცა „ქართული სამზარეულოს წიგნი“ 1974 წელს, აწყობდა სხვადასხვა გამოფენებს, როგორც, მაგ. „რუსთაველის 800 წლისთავი“ ჰამბურგის უნივერსიტეტისა და სახელმწიფო ბიბლიოთეკებში 1966 წელს,

*****>*****

„ქართველი ბავშვების ნახატების გამოფენა“ იტაცებული 1982 წელს. ნიკო მართავდა კურსებსა და კითხულობდა რეფერატებს, მოუთხრობდა ბავშვებს ქართულ ზღაპრებს, რასაც დიდი წარმატება ჰქონდა. მას კავშირები ჰქონდა არა მარტო ქართველებთან გერმანიაში და ევროპაში, არამედ იმ პირებთანაც, რომელთაც რაიმე კავშირი ჰქონდათ საქართველოსთან. იგი აჩვენებდა ბავშვი ენთუზიანით ამყარებდა კონტაქტებს უცნობ ადამიანებთანაც კი, მისთვის თითქოს საზღვარი არ არსებობდა ამ საქმიანობისთვის. ესენი იყვნენ ქართველი თუ გერმანელი ხელოვანები, მწერლები, მოცეკვავეები, მეცნიერები, როგორც მაგალითად, დიდი მწერალი გიუნტერ გრასი და ზიგფრიდ ლენცი.

დაახლოებით ამ ათი წლის წინ, ფინანსიურმა სიდუხჭირემ თავი დაანებებინა მისი ქალაქის საამქროსთვის. მაგრამ იგი მაინც ახერხებდა მიეწვდინა ხმა ყველა ქართველისთვის, ვინც კი გერმანიაში მოდიოდა. და ყველა გამოძახილი, რომელიც მოდიოდა გერმანიიდან თუ საქართველოდან, მის ბედნიერებას შეადგენდა.

ნიკო ჯანელიძის მოღვაწეობის დიდ დაფასებად იქცა „ალბერტ შვეიცერის მშვიდობის მედალი“, რომელიც მას მიენიჭა 1983 წელს. ამასთან დაკავშირებით, ერთი ჟურნალისტი მოხდენილად წერდა, რომ ნიკო ჯანელიძეში არის რაღაც „წონასწორობის შემქმნელი: როცა საქართველოში ასეთი მასშტაბით ისწავლება გერმანული ენა და ლიტერატურა, გერმანიაშიც საჭიროა ქართული კულტურის წარმომადგენლობა“...

პოლიტიკურ მდგომარეობას თავის სამშობლოში ნიკო იხილავდა ფხიზლად და თავდაპირველად. საქართველოს რთული დღევანდელი პრობლემები ანაღვლიანებდა მას. მაგრამ მთელი მისი გულისტკივილი მან გარდაქმნა აზროვან, პროდუქტიულ ქმედებაში.

პროფ. დოქ. ვინფრიდ ბოედერი
ოლდენბურგის უნ-ტი, გერმანია.

მისი სურვილის თანახმად, ნ. ჯანელიძე ანონიმურად იქნა დაკრძალული იტაცეპოეში, 1993 წ. 31 მარტს, კრემატორიუმის წესით.

თარგმ. კინასარიძის

ფრანგული პრესიდან

საქართველო
საქართველოს
ჟურნალისტთა
ასოციაცია

დაუდასტურებელი ცნობების მიხედვით, ე. შევარდნაძეს გულის შეტევა ჰქონდა პარლამენტის სხდომაზე.

„ფიგარო“, 7.01.93.

თეირანიდა მომავალი ცნობით, იქ ვიზიტად იმყოფება ედ. შევარდნაძე.

„ლე მონდ“, 19.01.93.

20 იანვარს ა.შ.შ. პრეზიდენტი გახდა ბილ კლინტონი. სახელმწიფო მდივნად აირჩია ვარენ კრისტოფერი, ხოლო ხაზინის მდივნად – ლოდ მანცანი და თავდაცვისა – ლე ასპენ.

სსრკ დაშლიდან და „C E I“ შექმნიდან ერთი წლის გასვლის შემდეგ ჯერ მიღებული არაა ახალი კავშირის ქარტია და არც ისაა ცნობილი, თუ რამდენი რესპუბლიკა ერთიანდება მაშინ.

„ლე მონდ“ 24-25.01.93.

მიმდინარეობს ტაჯიკების გენოციდი.

„ლე მონდ“ 27.01.93.

თებერვლიდან მოყოლებული, მიმდინარეობს მოლაპარაკება რუსეთსა და საქართველოს შორის ხელშეკრულების დადების თაობაზე. არაოფიციალური ცნობით, რუსეთის ჯარები საქართველოში უნდა დარჩნენ 1995 წლამდე. ქართველი პატრიოტები მოითხოვენ, წავიღონ დაუყოვნებლივ.

„ლე მონდ“, 6.02.93.

დღეს საიდუმლო აღარ არის, რომ ბელგიის სამეფო დაშლის პირასაა: ფლამანებისა და ვალონების ფედერაცია.

„ლე მონდ“, 9.02.93.

პრეზიდენტ ტრისკარ დესტენის აზრით, მდგომარეობა რუსეთში ტრადიკულია. ის მოელის ცვლილებებს მთავრობაში და ურთ-

იერთობის გამწვავებას დასავლეთთან.

„ ლე მონდ “, 13. 02. 93.

* * * *

ლიტვაში საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნებში დამარცხდა დამოუკიდებლობის ჩემპიონი – ვიტაუტას ლანდსბერგისი და გაიმარჯვა ყოფილმა კომუნისტმა ლიდერმა ალქირდას ბრაზაუსკასმა.

* * * *

რუსეთის სამხედრო მინისტრი ნებას რთავს რუსის ჯარს სასიკვდილოდ ესროლოს მანიფესტანტ ქართველებს. საქართველოს ყველა წრეებმა დაგმეს ეს ბარბაროსული ბრძანება. ისინი მოითხოვენ, რომ შეწყდეს რუსეთის აგრესია. რუსები აღარ მალავენ: მათ უნდათ, რომ გამოსავალი ჰქონდეთ შავ ზღვაზე.

„ ლე მონდ “ 26. 02. 93.

* * * *

მარტის ბოლო რიცხვებში ქართველებმა მოიგერიეს რუსების იერიშები. რუსეთის ავიაციამ ისევ დაბომბა ქართული პოზიციები პირველ და ორ აპრილს. რუსებმა განაცხადეს, რომ მათ ეს ჩაიდინეს რეპრესიის მიზნით.

„ ლე მონდ “, 4-5. 04 93

* * * *

პირველი აპრილიდან საფრანგეთს ახალი პრემიერ-მინისტრი ჰყავს. ხმები დადის, რომ ის ბალადურიანია და მისი მშობლები არიან იქსმალეთიდან გამოძევებული სომხები.

* * * *

ბორის ელცინის დაყენებით, 25 აპრილს ჩატარდა რეფერენდუმი. ელცინს მხარს უჭერდა დასავლეთი და „CEI“-ში გაერთიანებული რესპუბლიკები. პირველი მონაცემებით, ელცინმა გაიმარჯვა, მაგრამ გამარჯვება სრულყოფილი უნდა იყოს და მას კიდევ დასჭირდება კომუნისტურ პარლამენტთან ჭიდილი.

ამბობენ, რომ ჯარის მორალი ძალიან დაბალიაო.

* * * *

ქართული პრესიდან

მიმდინარე წლის თებერვალ - მარტში თბილისში, ვერის ბაღში გაიხსნა ექვთიმე თაყაიშვილის ძეგლი.

სამ თებერვალს თბილისში ჩავიდა გაეროს ექსპერტთა ჯგუფი ცხრა კაცისგან, რომელსაც ზელმძღვანელობს ბ. რობერტ სორია.

„საქ- რესპუბლიკა“, 4. 02.93.

შეიქმნა თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახ. უნივერსიტეტის 75-ე საიუბილეო კომისია, მთელი წელიწადი გამოცხადებულია საიუბილეო წლად, და იგი დაგვირგვინდება ოქტომბერში. საპატიო თავმჯდომარედ, რასაკვირველია, რომ არჩეულია თუ დანიშნული ბ. ედ. შევარდნაძე.

საქ. თავდაცვის მინისტრის ბრძანებით გენ. ვიორგი ყარაყარაშვილი დაინიშნოს თავდაცვის სამინისტროს სწრაფი რეაგირების კორპუსის სარდლად.

„საქ. რესპუბლიკა“, 5. 02. 93.

თებერვალი, დიდი თოვლი ზემო - იმერეთში, განსაკუთრებით საჩხერისა და ქიათურის სოფლებში.

საქ. საგარეო საქმეთა სამინისტრომ საპროტესტო ნოტა დაუგზავნა მსოფლიო სახელმწიფოებს, გაეროს, ნატოს და ევროპის უშიშროების საბჭოს. ნოტა ეხება რუსეთის ავიაციის მიერ (სუ-25) რაკეტების დაშენას და დაზომვას ქ. სოხუმისას.

შევარდნაძემ განაცხადა, რომ რუსეთთან ურთიერთობა რთულ ფაზაშია და ეს შეფთოებას იწვევს არა მარტო ჩემსას, არამედ რუსეთში არსებულ იმ ძალებისაც, რომელთაც მიაჩნიათ, რომ იგი არ შეესაბამება არც ქართველი და არც რუსი ხალხების ინტერესებს.

„საქ. რესპუბლიკა“, 24. 2 და 2.3. 93.

- ა.შ.შ. 6 მარტის ნოტა აშკარად უქერს მხარს სსრკ-ის პოლიტიკის ევლოს, მის ტერიტორიულ მთლიანობას.

- გაეროს ორგანიზაციაში, ედ. შვედარნადის ბრძანებულებით, საქ. რესპ. მუდმივ წარმომადგენლად დაინიშნა პეტრე პეტროვის ძე ჩხეიძე.

- თ. კიტოვანის განცხადება: საქართველო არის კაცკასიის გასაღები, მას მხოლოდ მშვიდობიანი დიალოგი გააღებს.

„საქ.რესპუბლიკა“, 16. 03. 93.

რუსეთის სამხედრო აგრესიის წინააღმდეგ საქართველოს მხარს უქერენ: ჯორჯ ბუში, ჯონ მეიჯორი, გერმანიის კანცლერი და ევროპის სხვა სახელმწიფოები.

- 25 მარტს, ევროპარლამენტის დელეგაცია იმყოფებოდა თბილისში და საეთოდ -- საქართველოში.

- დიდი ხანძარი თბილისის მეტროში.

- პარლამენტმა მიიღო საქ. მოქალაქეობის კანონი.

***** „საქ. რესპუბლიკა“ 27. 03. 93.

- ტერორი მძვინვარებს საქართველოში, განსაკუთრებით -- „იბერია-სპექტრის“ მამაცი რედაქტორის ირაკლი გოცირიძის წინააღმდეგ. სირცხვილი ხელისუფლებას, რომელსაც მშვიდობიანი ოპოზიცია აშინებს.

- გაერო ისევ მხარს უქერს საქართველოს. (7. 04.).

- ა.შ.შ. მხარს უქერს საქართველოს. (8. 04.).

- შვედარნადემ ასეთივე მხარდაჭერის წერილი მიიღო ჰელმუტ კოლისაგან. კოლი წერს, რომ ის მიზნად ისახავს განამტკიცოს საქართველოს სახელმწიფო მეთაურის პოზიციები, როგორც თავისუფლების და დემოკრატიის გარანტისა.

18 აპრილი აღდგომაა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი. გიხაროდეთ მორწმუნენო თუ ურწმუნონო, რამეთუ ბოლოს ყველა შეხვალთ სასუკუნო სასუფეველში.

ქრისტე აღსდგა! ქეშმარიტად აღსდგა! ამინ!

„გუშაგის“ შემოწირულებანი

(ფრანგულ ფრანკებში)

გიორგი მორალიშვილი - 490	რუბენ გვეტაძე - 200
მალხაზ მიქაძე - - - - 500	გურამ ასათიანი - 500
კოტიკო როსსი - - - - 461	გიორგი ყოყოჩაშვილი - 200
სანდრო მანგელიშვილი - 938	ციცა ბერიძე - - - - 200
ნოელ და იონა გუნია - 500	ტიტიკო ჩხეიძე - - - - 237
შოთა ბერეუიანი - - - 500	პეტრ ხვედელიძე, - მიშა-იაფეტ ქელიძის მოსახსენიებლად 480

5 206.

ჩვენი სალიკვიდაციო ანგარიში

„გუშაგის“ № 27-ში (1992 წ. გაზაფხული) გამოცხადებულია, რომ სალაროს დანაკლისი შეადგენდა 21 003 ფრ. მას შემდეგ, მდგომარეობა ასე განვითარდა: №28 (1992 წ. ზაფხული), „გუშაგის“ გასავალმა გადააჭარბა შემოწირულებებს 1 639 ფრანკით. №29 „გუშაგში“ (92-93 წ. - ზამთარი), გასავალმა ასევე გადააჭარბა შემოსავალს და შეადგინა 3 459 ფრანკი.

ამჯერად, შემოწირულებები არის 4 397 ფრანკი, ხოლო საერთო გასავალს ვეარაუდობთ 8 000 ფრანკს. ამრიგად, გასავალი კიდევ გადააჭარბებს შემოწირულებებს 3 603 ფრანკით.

თუ ამ დანაკლისებს შევკრებთ და დავუმატებთ სალაროს დანაკლისის ჯამს, მაშინ იგი შეადგენს დაახლოებით 34 000 (ოცდათოთხმეტი ათას) ფრანკს, რომელსაც ფარავს ეთერი შენგელია-წერტლისა.

ახალი წიგნები

ა.წ. იანვარში, მსცოვანმა პოეტმა გიორგი ტოგონიძემ საკუთარი ხარჯებით გამოსცა წიგნი ფრანგულ და ქართულ ენებზე, მიძღვნილი პოეტ ალექსანდრე ჭავჭავაძისადმი. წიგნის ქართული ნაწილი, ქართული სტამბის უშოვნელობის გამო, ხელნაწერის სახითაა წარმოდგენილი. ავტორი სამართლიანად მარტავს, რომ ალ. ჭავჭავაძეს განსაკუთრებული ადგილი უკავია ქართულ პოეზიაში. ის ერთი პირველი რომანტიკოსია და წყვეტს კავშირს აღმოსავლურ-სპარსულ პოეზიასთან. ყველამ უნდა გამოიწეროს ეს საინტერესო წიგნი.

** გამოვიდა: „რევიუ დე - ზ - ეტიუდ ჟეორჟიენ ე კოკაზიენ“ № 67 (1990-1991). დირექტორი - პროფ. გიორგი შავერდიაძე

*** იენის ფრიდრიხ შილერის უნივერსიტეტმა კვლავ გაგვახარა მისი „გეორგიკის“ გამოცემით. წიგნი დათარიღებულია 1992 წ.

*** გამოვიდა 26 მაისისადმი მიძღვნილი ეროვნული საბჭოს ორგანო: „მებრძოლი საქართველო“. ჟურნალი მრავალფეროვანია, მისი რედაქტორი კარლო ინასარიძეა, მდივანი - მამია ბერიშვილი.

*** როგორც ცნობილია, რადიო „თავისუფლება“ დაარსდა 1953 წელს. წელს მისი დაარსების და მოღვაწეობის 40 წლისთავი ილდესასწაულეს. ამასთან დაკავშირებით გამოვიდა სოლიდური წიგნი: „40 წელი ქართული რედაქცია რადიო „თავისუფლება“. გამოცემა ეკუთვნის დავით თაბორიძეს და მასში შესულია ნაირ-ნაირი მასალები.

*** მივიღეთ თურქულ ენაზე გამოცემული წიგნაღი „ჩვენებური“. მასში შესულია სხვადასხვა ლექსები, მოთხრობები, ზღაპრები კარგად შერჩეული იქაური მაცურებლისადვის. რა კარგი იქნებოდა, რომ ასეთი წიგნი ქართულადაც გამოდიოდეს!

ეთერი

„თავისუფლების ტრიბუნის“ დაარსების მოკლე ისტორია“

8.01.73 ზურაბ და ლევან ზურაბიშვილები მესტუმრნენ სახლში. გადავწყვიტეთ გამოგვეთ ახალი პერიოდული ორგანო.

20.01.73. ვაქრამის საყავეში შევიკრიბეთ: ლევან ზურაბიშვილი, მიშა ქავთარაძე, მიშა გრიგოლია და მე. აქ პირველად იყო წინადადება, რომ გაზეთს ეწოდოს „თავისუფლება“. რედაქტორობა დამაკისრეს მე, ხოლო მდივნობა - მ. გრიგოლიას. მ. ქავთარაძე რედაქციაში მონაწილეობას გვთავაზობს პენსიაში გასვლის შემდეგ.

21.01.73. წმინდა ნინობა. გაზეთ „თავისუფლების“ კომიტეტში თანამშრომლობას შეგვპირდნენ: გიორგი ნოზაძე, თამაზ ნასყიდაშვილი, გრ. ლომაძე, გოა სარჯველაძე, ოთარ პატარაძე.

11.02.73. ლევილში თათბირი: ნოე ცინცაძე, ლევან ზურაბიშვილი, მიშა ქავთარაძე, გ. ყიფიანი, პ. სარჯველაძე, მ. გრიგოლ-

ია, გრ. ლომაძე, შ. კალანდაძე, გიორგი ნოზაძე, ნ. ყურულიშვილი, მირიან მელუა (მდივანი). გადაიდო ოცდახუთი თებერვლისათვის. ნიკო ურუშაძემ და პავლე სარჯველაძემ გამოაგზავნეს წერილები. გადაწყდა, ნდობა გამოეცხადოს სარედაქციო ჯგუფს, თანამშრომლობის ნიშნად, პირველ ნომერში ყველამ დაბეჭდოს სტატია. გიორგი წერეთელს მიენდო ღირებურობა, მ. გრიგოლიას – მდივნობა. იმავე დროს ის იქნება რედაქცია.

1973 წელი მთლიანად მოუწია გაზეთის გამოცემისათვის ფულის შეგროვებასა და პირველი ნომრის გამოცემას, რომელმაც დღის სინათლე იხილა მეორე წლის იანვარში.

საბოლოოდ, გაზეთს ეწოდა „თავისუფლების ტრიბუნა“, – ეროვნული მიმართულების, არაპარტიული.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

1921 წელს ჩვენი სამშობლოს დაპყრობის წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული № 32 და გრიგოლ რობაქიძის დაბადებიდან **100** წლისთავის საიუბილეო **35** ნომერი (დეკემბერი **1981** წლისა), თეორიულად ერთად გამოვეციო „ივერიამ“, „ჩვენმა დროვამ“ და „თავისუფლების ტრიბუნამ“. სინამდვილეში, ისინი მხოლოდ „თავისუფლების ტრიბუნის“ შრომითა და სახსრებით გამოიცა. ამიტომ ჩვენ ისინი სამართლიანად შევიტანეთ მხოლოდ „თავისუფლების ტრიბუნის“ პროდუქციაში და მათთან ერთად, „თავისუფლების ტრიბუნა“ სულ **42** ნომერია.

* * * * *

ლევან ზურაბიშვილი

„თავისუფლების ტრიბუნა“, „გუშაგი“ ერთმანეთისაგან არ განსხვავდებიან შინაარსით და მიზნით. პირველი გაზეთის ფორმითაა გამოცემული, მეორე – წიგნაკის. ემიგრაციის სხვა გამოცემებსაც – „ივერიას“ და „ჩვენი დროშას“ ძირითადად იგივე იღდა ამოძრავებდათ. ჩვენს გამოსვლას გამართლება ჰქონდა იმითი, რომ: 1. ახალი ძალა ვიყავით. 2. ჩვენ გვყავდა კაცი ლევან ზურაბიშვილის სახით, რომელსაც შეეძლო წინ წაძღროდა ჯერ ემიგრაციას და მერე – მთელი ქართველი ხალხის განმანთავისუფლებელ ბრძოლას.

სოციალ-დემოკრატები მიჩვეულნი იყვნენ ჰეგემონობას. მათ უჭირდათ წინამძღოლობა მემარჯვენე ლევან ზურაბიშვილისთვის დაეთმოთ, მაგრამ მათ შორისაც ნელ-ნელა ბევრი აღიარებდა მის ავტორიტეტს. ეროვნულ-დემოკრატიული სექტორი და უპარტიონი, გარდა ინტრიგანებისა, ლევანის წინამძღოლობას აღიარებდნენ.

ჩვენი გამოცემის მთავარი აზრი იყო, რომ ეს ნდობის კაპიტალი გაგვეძლიერებინა, გაგვემტკიცებინა.

ყველა ქართველში ზის ფატალისტიკა და ცრუმორწმუნის კია და ღრდნის მის არსებას. ესევე მეც მადლეგებს ის აზრი, რომ ვიღაცა ჯადომ დაგვწყევლა. იმავე წელს, აგვისტოს 20-ს, სამკურნალო აბანოებზე მყოფი გარდაიცვალა მიშა გრიგოლია, ისე, რომ რაიმე მნიშვნელოვანი წვლილის შემოტანაც ვერ მოასწრო ჩვენს საქმიანობაში.

1975 წლის ათ თებერვალს კი, მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ, გარდაიცვალა ლევან ზურაბიშვილი.

ამის შემდეგ „თავ. ტრიბუნამ“ დაკარგა მისი მთავარი დანიშნულება. დიდ ხანს ვმერყეობდი, გამეგრძელებია თუ არა გამოცემა. ბოლოს გაგრძელება ვარჩიე. დაე, მკითხველმა განმსაჯოს!

რედაქციის წევრებად შემოვიყვანე მიშა ქავთარაძე და გიორგი ნოზაძე.

1977 წლის ბოლოს, მ. ქავთარაძემ დასტოვა „თავისუფლების ტრიბუნა“ იმ მიზეზით, რომ ეროვნულ-დემოკრატიული გაზეთი „ივერია“ ურედაქტოროდ დარჩა და მისი გაგრძელება ინება. იმა-

ვე დროს, ხანდაზმულობის გამო განთავისუფლება მთავრობის ტონმა ვიორჯი ნოზაძემ.

ამის შემდეგ, დავრჩი ერთპიროვნული რედაქტორ – გამო-მცემელი ბოლომდე.

კიდევ ერთი თარიღია აღსანიშნავი: 1984 წლის იანვარ-ში გამოვიდა 42-ე ნომერი „თავისუფლების ტრიბუნისა“.

ამის შემდეგ, გაზეთს სახელიც შევუცვალე და ფორმაც; სახელად ვუწოდე „გუშაგი“. ამ აპელაციის ქვეშ, რასაკვირველია, ვგულისხმობდი: „ვდარაჯობ ქართველ ერს!“. რაც შეეხება ფორ-მას, – გაზეთის მაგივრად მას მივეცი წიგნაკის სახე.

ჩემთვის დანიშნულება ორივესი ერთი და იგივეა: ინფორ-მაცია, აგიტაცია 1921 წელს დაპყრობილი ჩვენი სამშობლოს სასარგებლოდ, იქ დემოკრატიული წესწყობილებისა და თავისუფ-ლების გაბატონება.

დიდ მიღწევებს ჰქონდა ადგილი ამ უკანასკნელ წლებში. 1990 წლის ცხრა აპრილიდან, საქართველოს რესპუბლიკა თეო-რიულად დამოუკიდებელია რუსეთისაგან, ფაქტობრივად კი ჯერ შორს ვართ.

დმერთმა ინებოს, რომ ამასაც მომასწოროს!

ფ ს ე ვ დ ო ნ ი მ ე ბ ი

ამ ჩემი მწერლობის მანძილზე მრავალ ფსევდონიმს ვხმარ-ობდი. არა იმიტომ, რომ დავმალულიყავი, არამედ იმიტომ, რომ ჩემი ჟურნალებისათვის მრავალფეროვანი თანამშრომლობის სახე მიმეცა.

1. „თავისუფლების ტრიბუნასა“ და „გუშაგში“ ყველაფერი ჩემია, რასაც სხვა ავტორი არ აწერს ხელს.
2. ჩემს კვლამს ეკუთვნიან: „მამულს განშორებული“, „მ. გ.“, „გ. ლუბაშვილი“, „გულბათ გულბათიშვილი“, „გ. ქართველი“, „ქორ-ონიკონი“, „გ. ქალელი“, „გ. პერევისელი“, „პოეზიის ჭაშნიკი“, „პარიზელი იმერელი“. „პაპუნა“.

გ ა მ მ შ ვ ი დ ო ბ ე ბ ა

მშვიდობით, მკითხველებო, თქვენ ყველა ჩემი ახლობელი - მესაიდუმლე ხართ.

მე წინააღმდეგი ვარ რასებისა და ხალხების. აღრევის. ბუნება მრავალფეროვანია, კაცობრიობაც ასევე ღონდა იყოს. ერები უნდა აწვითარებდნენ საკუთარ ენას და ვითარდებოდნენ დედა-ენაზე. ჯერ ეს სრულყოფილად არ ჩანს, მაგრამ გაეროს მაგალითზე, იმედი მაქვს, რომ ნელ-ნელა შეიქმნება მსოფლიო ხელისუფლება, რომელიც ჰარმონიულად შეათავსებს, მოარიგებს სახელმწიფოებისა და ერების ურთიერთობას. „მგელსა და ცხვარს ერთად ეძოვოს“, ეს საუკუნო და სანუკვარი ოცნება ამხდარიყოს!

ჯანსაღიც რომ ვიყო, 76 წლის კაცს მაქვს მორალური უფლება, საზოგადო საქმიანობიდან თავი რომ გავინთავისუფლო. ჩემს ჟესტს სერიოზული ავადმყოფობაც ასაზრდოებს.

მაშ, კიდევ ერთხელ, მეგობრებო, გემშვიდობებით!

აუცილებელი სამადლობელი

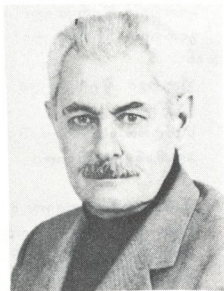
ძვირფასო მკითხველო, „გუშავის“ ეს ბოლო ნომერი დღის სინათლეს ვერ იხილავდა ჩემი უანგარო მეგობრის, - სანდრო თუშმალი-იშვილის დაუფასებელი სამსახურის გარეშე. მე უღრმესი მადლობელი ვარ არა მხოლოდ მისი, არამედ იმ ერისაც, რომლის წიაღშიც ის დავაჟკაცდა. ასეთ ერს სიკვდილი არ უწყერია და მე შემიძლია, მშვიდად გავიდე ამ ქვეყნიდან...

გიორგი წერეთელი

შუაღამეა, ჩრდილოეთის ქარი ონავრობს,
 დამის წყვილიაღში იკლავნება ელვის გრებილი; .
 წვიმის წვეთები წკანწკარებენ, ფარდა ქანაობს,
 თითქოს აფრთხობდეს შორეული მეხის ქუხილი.
 არ მეძინება. ნელად ვფურცლავ გაცრეცილ ფურცლებს,
 კვლავ ცოცხლებიან აჩრდილები გავლილ ბრძოლების.
 გათავდა აწმყო. აღარ ზარავს ქუხილი ყურებს,
 აწ სიტყვები ქუხს გაყვითლებულ „ქართლის ცხოვრების“.
 ვხედავ მუზარადთ გადაფხრეწილთ, ჩაჩქანთ დამსხვრეულთ,
 სისხლში შეღებულ მეომართა სახეთ ამღვრეულთ.
 მებრძოლთ ყიჟინა. იერიშზე მისვლის ყივილი...
 ალიონს ზარავს გამწარებულ დედის კივილი.
 ბრძოლის ყიჟინა აფოლადებს დროებით ძლეულს,
 ახალი წყება კვლავ იტაცებს დროშას დაცემულს
 და, როგორც გუშინ, როს მამალი უხმობს ალიონს,
 კვლავ წითელ ფერად შედებავენ: მტკვარს, არაგვს, რიონს...
 სულ სისხლი, სისხლი. სისხლში ცურავს მთლად ისტორია.
 რა სავალალო ამბავია, მაგრამ სწორია:
 ერთიც არ ვიციფ წინაპარი თუ სად მარხია,
 როს ყოველ ადგილს მათი წმინდა სისხლი აცხია.
 სისხლი, ო, სისხლი! სავალალო, მაგრამ სწორია:
 სისხლიანი ხმლით უწერიათ ეს ისტორია
 და, როს ყოველი ჟამთ სიავეს გადაჰყოლია,
 სისხლის ზოლები წარუხოცლად ზედ გასწოლია.
 – მიყვარს სიცოცხლე. სიკვდილიდან არას მოველი.
 სამარის კართან, მწამს, თავდება არსი ყოველი,
 მაგრამ მზადა ვარ, როს მამული ამას მოითხოვს,
 მისი ველები ჩემი სისხლის არხით მოირწყოს.
 როცა, მამულო, ჩემი სისხლი კი დაგჭირდება,
 (მოვალეობა მიკარნახებს, არა დიდება).
 როცა ეგ წყლულნი შვილთა სისხლით უნდა აიცრა,
 დანის ერთ მოსმით, მზად ვარ ყველა ძარღვი დავიჭრა.

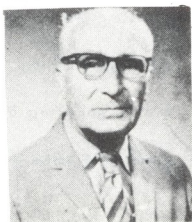
გიორგი წერეთელი
 პარიზი, 1947 წ. ივლისი.

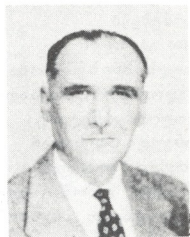
ლევან ზურაბიშვილი

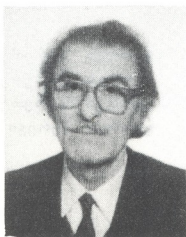
მიხეილ გრიგოლია

გიორგი ნუშაძე

მიხეილ ჯავთარაძე

გიორგი წერეთელი

ეთერი წერეთელი

ს ა რ ჩ ე ვ ი

- 2 მშობელო მიწავ! გიორგი წერეთელი
- 3 ისევ დაზავებაზე გიორგი წერეთელი
- 5 მიმოწერა საფრანგეთისმთავრობასთან
- 6. პრეზიდენტ ფრანსუა მიტერანს გიორგი წერეთელი
- 8 მტრის შეგონება გ. წერეთელი
- 10 მითი და რეალობა სანდრო თუშმალიშვილი
- 19 ქართველთა უძველესი ისტორია ალ. მანველიშვილი
- 28 კურთხევის დღეს მამა არჩილ დავრიშაშვილი
- წარმოთქმული სიტყვა მიხ. გოგიტიძე - ვოდე
- 32 გმადლობთ, მეუფეო მამა არჩილ დავრიშაშვილი
- 35 წმინდა ნინოობა მამა არჩილ დავრიშაშვილი
- 36. 1921წ. დაღუპულთა ავ. ვის რეზო გოგიტიძე - ვოდე
- 38 პროკოდ ინჟიკირველის იუბილე გივი კობახიძე
- 40 ქრონიკები ახლო წარსულიდან რადიო „თავისუფლება“
- 44 გამსახურდია - გორბაჩევი ქრისტ. იმნაიშვილი
- 45 მოგონებები ედ. შევარდნაძე
- 50 ცხრა აპრილის პროფ. ვინფრიდ ბოედერი
- ისტორიული მნიშვნელობა გიორგი წერეთელი
- 51 სამგლოვიარო განცხადებები
- 52 ნიკოლოზ ჯანელიძე
- 56 ფრანგული პრესიდან
- 57 ქართული პრესიდან
- 60 „გუშაგის“ შემოწირულებანი
- 60 სალიკვიდაციო ანგარიში
- 60 ახალი წიგნები ეთერი
- 61 „თავისუფლ. ტრიბუნის“ დაარსე- გიორგი წერეთელი
- ბის მოკლე ისტორია გიორგი წერეთელი
- 63 ლევან ზურაბიშვილი გიორგი წერეთელი
- 64 ფსევდონიმები გიორგი პერევისელი
- 65 გამომშვიდობება
- 65 აუცილებელი სამადლობელი
- 66 სისხლი (ლექსი)

184/1

GOUCHAGUI

*PERIODIQUE EN LANGUE GEORGIENNE
(POLITIQUE - LITTERATURE - MÉMOIRES)*

Directeur : GEORGES TSERETELI

ADRESSE : 8, RUE DES MARCHAIS

75019 PARIS

EDITION HORS COMMERCE